فرهنگ تشرف به اماکن مذهبی

محمدرضا احمدی ندوشن

بسم الله الرحمن الرحیم

فرهنگ تشرف به امکان مذهبی

نویسنده:

محمد رضا احمدی ندوشن

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فرهنگ تشرف به امکان مذهبی

مشخصات کتاب

سرشناسه: احمدی ندوشن، محمدرضا، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ تشرف به امکان مذهبی/محمد رضا احمدی ندوشن؛ تهیه کننده مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

مشخصات نشر: قم: دفترعقل، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری: ۸۷ ص.؛۱۴/۵×۲۱/۵ س م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۶۱-۹۵-۱

وضعیت فهرست نویسی:فیپا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: زیارت -- آداب و رسوم

شناسه افزوده: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش های اسلامی

رده بندی کنگره: ۱۳۸۸ ۴ف ۳۳الف/۲۶۲ BP

رده بندی دیویی: ۷۶/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۱۷۹۲۶۳۰

ص:۱

اشاره

فرهنگ تشرف به اماکن مذهبی

کد: ۱۴۱۲

نویسنده: محمدرضا احمدی ندوشن

ویراستار: جعفر زهیری

تهیه¬کننده: مرکز پژوهش¬های اسلامی صدا و سیما

ناشر: دفتر عقل

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۸

شمارگان: ۱۳۰۰

بها: ۱۲۰۰۰ ریال

نشانی: قم، بلوار امین، مرکز پژوهش¬های اسلامی صدا و سیما

تلفن: ۲۹۱۹۶۷۰ _ ۰۲۵۱ دورنگار : ۲۹۱۵۵۱۰

تهران: جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرزمین

تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ نمابر: ۲۲۱۶۴۹۹۷

info@irc.ir Emial: _ www.irc.ir

شابک: ۱-۹۵-۲۷۶۱-۹۶۴- ۹۷۸ / ۱-۹۵-۲۷۶۱-۹۶۴-۹۷۸ :ISBN

پیش گفتار

پیش گفتار

جایگاه زیارت در اسلام، به ویژه در فرهنگ شیعه، بسیار والا و ارزشمند است. ائمه اطهار(ع) و اولیای الهی نیز در احادیث و خطبه های فراوانی بدان امر کرده اند و شیعیان را نسبت به آن تشویق و پاداش های بسیاری را برای زائر برشمرده اند.

در برخی روایات «اتمام حج» به زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار(ع) مشروط شده و زیارت ایشان سبب کمال انسان خوانده شده است. چنان که در حدیث اربعمأه آمده است:

اَتمُّوا بِرَسوُلِ الله حَجَّکُم اِذا خَرَجْتُم اِلی بَیْت الله فَاِنَّ تَرْکَه جَفاءٌ وَ بـذلک اُمِرْتُمْ و اَتِمُّوا بِالْقُبورِ الَّتی اَلْزَمَکُم اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَقَّها وَ زیارتَها وَاطْلُبُوا الرِّزْقَ عِنْدَها.(۱)

پس از انجام مناسک، حج خود را با زیارت رسول خدا تمام کنید؛ زیرا ترک زیارت ایشان جفای به آن حضرت است درحالی که به آن مأمور شده اید و حج خود را با زیارت قبوری که خدای متعال حق آنها را بر عهده شما نهاده و زیارت آنها را بر شما لازم دانسته است (همان قبور ائمه معصوم(ع) که بقیع است) به پایان برسانید و نزد آنها رزق و روزی طلب کنید.

۱- علامه محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ ه_ .ق، ج ۱۰، ص ۹۴.

دانشـمندان اسـلامی نیز ذیل بحث حج به موضوع زیارت پرداخته اند و علمای بزرگ شـیعه در کتاب های خود درباره زیارت امامان معصوم (ع) و مسافرت کردن به قصـد زیارت ایشان روایات فراوانی نقل کرده انـد، چنان که پیامبر خدا صـلی الله علیه و آله فرمود:

مَنْ زارَ واحداً مِنْ اَوْلادِی فِی الحَیاه وَ بَعدَ الْمَماتِ فَکَانَّما زارَنی وَ غَفَرلَهُ التَّبه.(۱)

هرکس یکی از فرزنـدان مرا چه در هنگام زنـده بودنم و چه بعـد از مرگم زیارت کند، چنان است که مرا زیارت کرده و البته آمرزیده شده است.

بنابراین، زیارت به عنوان یک فرهنگ و باور، در دل و جان همه مسلمانان، به ویژه شیعیان قرار دارد و آن را جزو یکی از مهم ترین برنامه های زنـدگی خود می دانـد، به گونه ای که هر کجا مزار یکی از فرزنـدان خانـدان پیامبر خدا صـلی الله علیه و آله باشـد، زیارتگاه مردم می شود. شـیعیان با حضور در این مکان های مقدس به دعا و نیایش می پردازند و در پیشـگاه الهی ابراز نیاز می کنند. در سال های گذشـته، بر اثر کج روی های فکری، آسـیب های جدی بسـیاری بر این عمل عبادی ـ معنوی وارد شـده است که در برخی موارد اساس زیـارت را مخـدوش کرده و فرصت مناسبی برای سوء اسـتفاده مخالفان و کـج انـدیشان فراهم آورده است.

ما در این نوشـتار، به اصل و ریشه زیارت، به آثار آن، به آداب زیارت و به آسیب شناسی زیارت خواهیم پرداخت. نیز مطالبی درباره فرهنگ سازی را بررسی

۱- سید عبدالرزاق کمّونه حسینی، آرامگاه های خاندان پاک پیامبر صلی الله علیه و آله و بزرگان صحابه و تابعین، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس، ۱۳۷۱، چ ۱، به نقل از: جامع الاخبار.

و بازکاوی می کنیم. امید است نوشتار پیش رو رضایت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار (ع) را در پی داشته باشد.

فصل اول: کلیات

اشاره

فصل اول: کلیات

زیر فصل ها

۱. مفهوم شناسی

الف) زیارت

زیـارت از ریشـه زَوْر و به معنـای گرایش به چیزی و روی گردانی از یـک چیز است و زائر را زائر می گوینـد؛ چـون وقـتی به زیـارت می رود، از غیر روی گردان می شـود.(۱) در عرف این گونه معنا شـده است که انسان با انگیزه بزرگـداشت کسـی و انس گرفتن با وی، به وی روی آورد.

در نظر برخی، علت اینکه ملاقـات اولیـا و بزرگان زیارت خوانـده می شود، چنین است که این کار، انحراف از جریان مادی و عـدول از عـالم طبیعت و توجه به عـالم روحـانی است، حال آنکه در محیط طبیعی حضور دارد و جسم بودن خود را حفظ می کند.(۲)

زیارت در اصـطلاح دینی، تمایلی است که در آن افزون بر میل و حرکت حسـی، قلب هم گرایش جدی پیدا کرده و نسبت به

زیارت شونده نیز با اکرام وتعظیم قلبی و انس روحی همراه باشد.(۳)

ب) فرهنگ

۱- احمد بن فارس، مقاییس اللغه، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ هـ. .ق، ج ۳، ص ۳۶.

۲- محمد بن علی الفیومی، مصباح المنیر، قم، دارالهجره، ۱۴۰۵ه_ .ق، چ ۱، ص ۲۶۰، ماده «زور».

۳- مرتضی جوادی، فلسفه زیارت و آئین آن، قم، نشر اِسراء، ۱۳۸۲، چ ۱، ص ۱۹، به نقل از: مجمع البحرین، ج ۱، ص ۳۰۵.

مجموعه ای از سنت ها، باورها، آداب و اخلاق فردی یا اجتماعی اقوامی است که پای بندی ایشان به این امور، سبب تمایز آنها از دیگر اقوام و قبایل می شود. به دیگر عبارت، فرهنگ مجموعه باورهای فرد یا گروهی خاص است.

۲. اهمیت زیارت

۲. اهمیت زیارت

زیارت یکی از برنامه های عبادی _ سیاسی اسلام است که در مکتب شیعه جلوه ای زیباتر و پرشکوه تر و محتوایی بسیار پربارتر دارد. زیارت ضمن آنکه انسان را به آخرت فرا می خواند و او را آماده سفر آخرت می کند، او را با مقام امامت و رهبری پیشوایان حقیقی آشنا می سازد و اطاعت ایشان را در همه جنبه های زندگی به زائر می آموزد.

ازآنجاکه آن بزرگواران دارای جایگاه عرفانی و توحیدی اند و پاک ترین و صالح ترین انسان های روی زمین هستند، وقتی زائر به زیارت آن پاکان و مقربان می رود، احساس پاکی و صفای روح و نزدیکی به آنها پیدا می کند. نقل است پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به امام علی (ع) فرمود:

خدا قبر تو و قبرهای فرزندان تو را جایگاهی از جایگاه های بهشت قرار داده و دل های پاکان از خلق خود را چنان به سوی شما گرایش داده است که در راه شما و تعمیر قبرهای شما، هر ناگواری و رنجی را تحمّل می کنند و پیوسته به زیارت قبرهای شما می روند و این گونه به خدا تقرب می جویند و به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض ارادت می کنند.(۱)

به دلیل اهمیت بالای زیارت قبور اولیای الهی، امامان معصوم (ع) به این امر بسیار تشویق و ترغیب کرده و پاداش فراوانی برای زیارت برشمرده اند،

۱- بحارالانوار، ج ۹۷، صص ۱۲۰ و ۱۲۱.

به گونه ای که اگر شرایط خفقان در جامعه حاکم باشد و دوستداران اهل بیت نتوانند به زیارت آنان بروند، با سلام دادن از راه دور ارادت خود را به آنان اعلام کنند. حسین بن بشّار، درباره زیارت قبر امام موسی بن جعفر (ع) و ثواب آن، از امام رضا (ع) پرسید، امام(ع) به زیارت سفارش نمود و ثوابی همپای زیارت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بیان کرد. حسین بن بشار گفت: من ترسیدم و برایم میسّر نشد که داخل مزار و مرقد شوم. حضرت فرمود: «از همان پشت قبر (یا پشت دیوار یا دورتر) سلام کن!»(۱)

بنابر مضمون این روایت، قبر امام موسی کاظم (ع) به شدت زیر نظر حاکمان عباسی بوده، به گونه ای که شیعیان به راحتی نمی توانستند به زیارت بروند. با این حال شیعیان باید پیوند خود را با امام خویش تحکیم کنند، چنان که احادیث بسیاری بر این امر دلالت دارد که اگر راهتان دور بود و زیارت رفتن برایتان دشوار، بالای بام بروید و روی به طرف قبر امام سلام بدهید.(۲)

حتی اگر به هیچ وجه زیارت قبرهای ائمه(ع) ممکن نباشد، امام صادق(ع) به زیارت اولیا و دوستان خالص ائمه(ع) تشویق می کند، و زائر ثواب زیارت ائمه(ع) را می برد؛(۳) هرچند زیارت خود امامان معصوم (ع) سازندگی بیشتر دارد و حضور زائر در کنار مرقد ایشان، روح را جلا و جسم را قوّت می بخشد.

زیارت، در حریم دوست بودن

زیارت، عاشقی را آزمودن

زیارت، محبت را ستودن

۱- شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه (مجموعه ۳۰ جلدی)، قم، آل البیت، ۱۴۰۹ ه_.ق، ج ۱۴، صص ۵۴۵ و۵۴۶.

۲- شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه (مجموعه ۳۰ جلدی)، قم، آل البیت، ۱۴۰۹ ه_.ق، ج ۱۴، ص ۴۹۳.

۳- بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۵۴.

زیارت، آشنای عشق بودن

زیارت، فصل دل را وصل کردن

صفا دادن به قلب و گریه کردن

البته تنها به زیارت ائمه(ع) سفارش نشده است، بلکه امام زادگان و دیگر فرزندان پیامبر نیز مورد سفارش است، پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «عیادت بنی هاشم واجب و زیارتشان مستحب است.»(۱) همچنین فرمود: هرکس بعد از وفاتم مرا زیارت کند، گویا مرا در حیاتم زیارت کرده است و هرکه فاطمه را زیارت کند، گویا مرا زیارت کرده است و هرکه علی (ع) را زیارت کند، گویا فاطمه را زیارت کرده است و هرکه حسن و حسین را زیارت کند، گویا علی را زیارت کرده است و هرکه ذریّه و اولاد حسن و حسین را زیارت کند، گویا آن دو را زیارت کرده است.(۲)

۳. تاریخچه زیارت

۳. تاریخچه زیارت

بنابر آنچه از بررسی اجمالی ادیان برداشت می شود، اصل مفهوم زیارت، در همه ادیان وجود دارد و تنها شکل آن و اشخاصی که زیارت می شوند فرق می کند، ولی حضور در مکان های مقدس به عنوان احترام و پاسداشت، امری عمومی و جهانی است.(۳) زیارت در اسلام به صدر اسلام باز می گردد که پیامبر همواره به زیارت قبرهای شهدای احد می رفت و پیوسته برای زیارت قبور مؤمنان، رهسپار بقیع می شد.(۴)

در سیره عملی اهل بیت (ع) هم اهتمام ویژه ای به زیارت وجود دارد. حضرت فاطمه (س) تا پایان عمر زیارت قبر پیامبر را ترک نکرد و پیوسته به

۱- میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، (مجموعه ۱۸ جلدی)، قم، آل البیت، ۱۴۰۸ه_ .ق، ج۲، ص ۷۹.

۲- میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، (مجموعه ۱۸ جلدی)، قم، آل البیت، ۱۴۰۸ه_ .ق، ج ۱۰، صص ۱۸۲ و ۱۸۳.

۳- غلامرضا جلالی، «زیارت در تمدن ها و ادیان دیگر»، نشریه زائر، ش ۹۸، ص ۵.

۴- علی بن احمد سمهودی، وفاء الوفا، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۴ ه_ .ق، چ ۴، ج ۳، صص ۸۳۲ و ۸۹۰.

زیارت قبر حمزه (ع) می رفت وآن را بازسازی می کرد و سنگی بر آن می گذارد و در آنجا نماز می خواند و دعا می کرد و می گریست.(۱)

امام علی (ع) هر هفته قبر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و فاطمه را زیارت می کرد.(۲) امام حسین (ع) نیز هنگام غروب هر جمعه مزار برادرش امام حسن مجتبی(ع) را زیارت می کرد.(۳)

امام سجاد (ع) به زیارت مرقد امیرمؤمنان، علی(ع) می رفت و در کنار قبر می ایستاد و می گریست و این گونه زمزمه می کرد: «السلام علیک یا امیرالمؤمنین و رحمه الله و برکاته.» سپس گونه هایش را روی قبر می نهاد.(۴)

شوکانی، از علمای اهل سنت، می گوید:

همواره کسانی که برای انجام مناسک حج (به مکه) می آمدند، پس از آن به قصد زیارت پیامبر به مدینه می رفتند و آن را افضل اعمال می دانستند و هیچ کس چنین کاری را انکار نمی کرد.(۵)

ابن ادریس حلی می نویسد:

زیارت مرقد رسول خدا صلی الله علیه و آله از سنت های مورد تأکید و عبادت های بزرگ به شمار می آید که در صورت امکان در هر جمعه یا ماهی یک بار یا سالی یک بار یا حداقل در مدت عمر یک بار به زیارت بیاید.(۶)

۱- علی بن احمد سمهودی، وفاء الوفا، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۴ ه_.ق، چ ۴، ج ۳، ص ۹۳۲.
۲- مؤسسه الامام الهادی(ع)، موسوعه زیارات المعصومین(ع)، قم، اعتماد، ۱۴۲۵ ه_.ق، چ ۱، ج مقدمه، ص ۱۰۰.
۳- بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۱۵۰؛ موسوعه زیارات المعصومین(ع)، ج مقدمه، ص ۱۰۱.
۴- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۹۵؛ موسوعه زیارات المعصومین(ع)، ج مقدمه، ص ۱۰۲.
۵- موسوعه زیارات المعصومین(ع)، ج مقدمه، ص ۱۰۶، به نقل از: نیل الاوطار، ج ۵، ص ۹۷.
۶- موسوعه زیارات المعصومین(ع)، ج مقدمه، ص ۱۱۲، به نقل از: السرائر، ج ۱، ص ۶۵۴.

شیخ مفید نیز می نویسد: «مسلمانان اتفاق نظر دارند بر فضیلت زیارت قبر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و حتی روایت شده است کسی که حج به جا آورد و از روی عمد پیامبر را زیارت نکند، به ایشان جفا کرده است».(۱)

شیخ عبدالله شافعی در فصل مبسوطی از کتاب خود به بیان فضیلت و آداب زیارت امام حسین (ع) در کربلا می پردازد و بخشی از معجزه هایی را که از آن حرم دیده شده، نقل کرده است و آنها را صحیح تلقی می کند.(۲)

بنابراین، در گذار تاریخ، همه مسلمانان به ویژه شیعیان به بزرگداشت اولیا توجه داشته اند و مزارشان زیارتگاه عاشقان و دلباختگان بوده است.

۴. فلسفه زیارت اهل بیت

۴. فلسفه زیارت اهل بیت

وفاداری به اهل بیت، نشانه وفاداری به حق است و پیوند با عترت، پیوند با قرآن و اسلام است. محبت و دوستی خاندان پیامبر، اجر رسالت آن حضرت است و زیارت، قرار گرفتن در این مدار است.

زیارت، نشانه احترام به مقام والا و ارزشمند خاندان پیامبر و پیروی از راهشان، ادامه دادن هدف هایشان، تجدید پیمان با امامت آنان، وفاداری به ولایتشان، زنده نگه داشتن نام و یاد و خاطره و فرهنگ و تعالیم آنان است.

«تعظیم، تکریم، گرامی داشت و یادکرد انسان های شایسته، فرهنگ ساز، نقش آفرین، مصلح، متحول کنندگان تاریخ و نیز زنده نگه داشتن نام و یاد آنها پس از مرگ لازمه محبت، عشق و ارادت انسان به نیکی ها و کمالات است و ریشه در فطرت آدمی دارد».(۳)

۱- موسوعه زیارات المعصومین(ع)، ص ۱۱۱، به نقل از: الفصول المختاره، ص ۱۳۰.

۲- شیخ عبدالله شافعی، الاتحاف بحبّ الاشراف، قم، منشورات الرضی، ۱۳۶۳ه_ . ق، چ ۲، صص ۷۵ _ ۱۰۰.

۳- عبدالله جوادی آملی، ادب فنای مقربان، قم، نشر اسراء، ۱۳۸۳، چ ۱، ج ۱، صص ۱۷ و ۱۸.

زیارت می تواند نمادی از علاقه و محبت درونی و نشانه دین داری زائر باشد؛ چراکه دین چیزی جز محبت نیست.(۱)

اگر در دوره زندگی پیامبر مردم برای طلب رحمت و مغفرت الهی به محضر ایشان می آمدند، پس از رحلت نیز این ارتباط ادامه دارد، چنان که در زیارت ایشان می خوانیم:

وَ اِذ لَمْ اُلْحِقْکَ حَیّاً فَقَد قَصَدْتُک بَعد مَوتِک عَالماً اَنَّ حُرْمَتِک مَیْتاً کَحُرْمَتِکَ حَیّاً فَکُنْ لی بِذلک عِندَ اللهِ شاهِداً. (۲)

اگر در زمان حیات شما موفق به دیدار شما نشدم، اکنون قصد زیارت شما کردم واعتقاد دارم که احترام نهادن به شما بعد از مرگ، مانند زمان حیاتتان است، پس نزد خدا بر احوال من شاهد باش.

به دیگر سخن، فلسفه اصلی زیارت، عمل به این آیه شریفه است: «قُلْ لا أَسْئَلُکُمْ عَلَیْهِ أَجْرًا إِلاّ الْمَوَدّه فِی الْقُرْبی؛ بگو من از شما پاداشی جز دوستی خویشاوندان خودم نمی خواهم». (شوری: ۲۳)

آیت الله بهجت، حفظه الله، می گوید:

زیارت مشاهد ائمه(ع) به منزله ملاقات آنها و دیدار حضرت حجت عج الله تعالی فرجه الشریف است. آنها در هر جا ناظرند. هرگاه انسان به یکی از آنها متوجه شود، مانند آن است که به همه آنان متوجه شده وهمه را زیارت کرده است.(۳)

۵. نقش اماکن زیارتی در ایجاد ارتباط با خدا

۵. نقش اماکن زیارتی در ایجاد ارتباط با خدا

حضور در اماکن زیارتی و درک فضای معنوی آن، انسان را به کمال می رساند. ازاین رو، خدای بزرگ از انسان های باایمان خواسته است که برای نزدیک شدن به درگاهش، برای خود وسیله و اسباب فراهم آورند:

۱- امام باقر(ع): «هل الدّین الا الحبّ.... اَلدّینُ هُوَ الْحُبُّ وَ الْحُبُّ هُوَ الدِّینُ»، وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۱۷۱.

۲- بحارالانوار، ج ۹۷، ص ۱۶۲.

۳- محمود اکبری، ره توشه زیارت، قم، شهاب الدین، ۱۳۸۴، چ ۲، ص ۳۷.

یا أَیّهَا الّذینَ آمَنُوا اتّقُوا اللّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَیْهِ الْوَسیلَهَ. (مائده: ۳۵)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا کنید و وسیله ای برای تقرب به او بجویید.

در تفسیر کلمه «وسیله» آمده است:

وسیله عبارت از مقامی است که رسول خدا صلی الله علیه و آله نزد خدای خویش دارد و ایشان به وسیله آن مقام می تواند به درگاه پروردگار تقرب جوید و آل طاهرینش و بعد از آنان صالحان از امتش به ایشان ملحق می شوند، همچنان که در بعضی از روایات آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله دست به دامن پروردگارش می زند و ما دست به دامن او (پیامبر) می زنیم و شما (شیعیان) دست به دامن ما می زنید.(۱)

در دعای ندبه می خوانیم خداوند اولیایش را وسیله و دست آویزی به سوی خود و بهشت خشنودی اش قرار داده است «وَ جَعَلْتَهُم الْذَّریَعه اِلَیکَ وَ الْوَسیلَه اِلی رِضْوانِک».

و در زیارت امیرمؤمنان، علی(ع) آمده است:

اَللّهُم عَبدُک وَ زائرُکَ متقرِّبٌ اِلَیکَ بِزیاره قَبرِ اَخی رَسولِک و عَلَی کُلّ مأتّیٍ حَقٌّ لِمَن اَتاه و زارَه وَ اَنْتَ خَیْر مَاتّیٍ وَ اَکرَمُ مَزُور. (۲)

خدایا بنده و زائر توام به واسطه زیارت قبر برادرم، پیامبرت، به تو نزدیک می شوم و بر هرکسی که بر میزبانی وارد شده و به زیارتش آمده حقّی است و تو بهترین و با کرامت ترین زیارت شده هستی.

از این رو، رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «کسی که مرا چه در حیات و چه پس از مرگم زیارت کند، در واقع خدا را زیارت کرده است».(۳)

۱- محمدحسین طباطبایی، تفسیر المیزان، ترجمه: محمدباقر موسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی، ج ۵، ص ۵۴۶.
۲- ابی جعفر محمد بن عمر صدوق، من لا یحضره الفقیه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۰ ه_.ق، ج ۲، ص ۳۵۳.
۳- بحارالانوار، ج ۴، ص ۳.

بنابراین ازآنجاکه پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار (ع) بندگان مقرب پروردگار بودند و مشمول عنایت ویژه خدای بی همتا قرار دارند، اتصال و توسل به ایشان چه در حیات و چه پس از رحلت، موجب نزدیکی به خدا می شود و البته راه توسل به ایشان، از آغاز آفرینش باز بوده است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دراین باره می فرماید:

هنگامی که خدای متعال حضرت آدم (ع) را آفرید و روح در بدنش دمید، آدم به عرش الهی نگاه کرد و در جانب راست عرش الهی پنج صورت نورانی را دید که بعضی از آنان در حال رکوع و برخی در حال سجده بودند، گفت: «پروردگارا! آیا قبل از من کسی را به شکل من آفریده ای؟ خطاب شد: نه، گفت: پس این پنج نفر چه کسانی هستند؟ خطاب شد: ایشان پنج نفر از نسل تو می باشند.(۱)... ای آدم! هرگاه حاجت و خواسته ای پیش من داری، به این پنج تن متوسل شو و ایشان را شفیع قرار ده!»

سپس پیامبر فرمود: «ما کشتی نجات هستیم، هرکس سوار شود، نجات خواهد یافت و هرکس تخلّف کند، هلاک خواهد شد. هرکس نزد خدا خواسته ای داشته باشد، باید ما را وسیله و واسطه قرار دهد».(۲)

بدیهی است، توسل به پیامبر خدا صلی الله علیه و آله تنها مربوط به زمان حیات ایشان نبوده، بلکه بعد از رحلت ایشان هم مسلمانان به این امر توجه دارند. سمهودی می نویسد:

شخص گرفتاری در زمان عثمان کنار قبر پیامبر آمد و نماز خواند و این چنین دعا کرد:

۱- بحارالانوار، ج ۱۵، ص ۱۴ و ج ۲۱، ص ۳۱۱.

۲- محمدجواد نجفی خمینی، تفسیر آسان، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۸ ه_.ق، ج ۴، ص ۱۵۶.

اللّهُمَّ اِنِّی اَسْئَلُکَ وَ اَتَوَجَّه اِلَیک بِنَبِیِّنا مُحَمّدٍ ۹ نَبِیّ الرَّحْمَهِ، یا محَمَّدُ اِنّی اَتَوَجَّه بِکَ اِلی رَبّکَ اَنْ تَقضِیَ حاجَتی. (۱)

خدایا من از تو تقاضا می کنم و به وسیله پیامبرمان محمد صلی الله علیه و آله پیامبر رحمت، به سوی تو توجه می کنم. ای محمد! من به وسیله تو متوجه پروردگارت می شوم تا خواسته ام را برآورده سازی (مشکلم حل شود).

مدت کوتاهی نگذشت و مشکل او حل شد. نظیر همین حادثه در زمان پیامبر نیز اتفاق افتاد و حضرت به شخص مراجعه کننده جمله های ذکر شده را آموخت و شخص با گفتن همین جمله ها خواسته اش برآورده شد.

از امام شافعی درباره اهل بیت و توسل به ایشان دو بیت شعر نقل شده است:

«آلُ النَّبِیِّ ذَریعَتی

وَ هُمْ اِلَیْهِ وَسیلتی»

آل پیامبر وسیله من به سوی خدا هستند.

«اَرْجو بِهِم اُعطِی غداً

بِیَدی الیمینِ صَحیفتی»

به وسیله آنها امیدوارم که فردای قیامت، نامه عملم به دست راستم داده شود.(۲)

ابو علی الخلال، یکی از بزرگان مذهب حنبلی، می گوید:

هیچ امر مهمی برای من اتفاق نیفتاد، مگر اینکه به زیارت قبر موسی بن جعفر رفتم و به او متوسل شدم، خداوند آنچه را می خواستم، به آسانی در اختیار من گذاشت.(۳)

۱- وفاء الوفا، ج ۴، ص ۱۳۷۳.

۲- احمد بن مکی، الصواعق المحرقه، قاهره، مطبعه المیمنیه، ۱۳۱۲ ه_ .ق، ص ۱۷۸.

۳- احمد بن علی الخطیب البغدادی، تاریخ بغداد، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۷ ه_ .ق، چ۱، ج ۱، ص ۱۳۳.

۶. زیارت و تعظیم شعائر دینی

۶. زیارت و تعظیم شعائر دینی

زیـارت اولیـای خـدا، موجب تعظیم شـعائر دین است و حضور در اماکن زیارتی، یکی از راه های عمل به آیه ای است که می فرمایـد: «ذلِکَ وَ مَنْ یُعَظِّمْ شَـعائِرَ اللّهِ فَإِنّها مِنْ تَقْوَی الْقُلُوبِ؛ این است [فرایض خـدا] و هرکس شـعائر خدا را بزرگ دارد، در حقیقت، آن [حاکی] از پاکی دل هاست». (حج: ۳۲)

بسـیاری از تفاسیر، منظور از شعائر را در این آیه، مناسک حج بیان کرده اند، اما برخی از مفسران منظور را وسیع تر از این معنا گرفته اند و مطلق شعائر الهی دانسته اند و در این میان، بزرگ ترین شعار و نشانه الهی، وجود اولیای الهی است که باید تعظیم شوند. در تفسیر نمونه چنین آمده است: «تمام آنچه در برنامه های دینی وارد شده و انسان را به یاد خدا و عظمت آیین او می اندازد، شعائر الهی است و بزرگداشت آن، نشانه تقوای دل هاست».(۱)

و در تفسیر هدایت می خوانیم:

شعائر حـج شـعیره، به معنای نشانه ای که بر چیزی دلالت دارد و شـعائر خـدا، همان فرایض دینی است که بر بزرگی و عظمت پروردگـار گواه است، ماننـد مناسـک و آداب حـج، نماز جمعه و نماز جماعت و دیگر مظاهر و نمادهای یکتاپرستی که نشانه است.(۲)

۷. زیارت با معرفت

۷. زیارت با معرفت

شنـاخت مقام و موقعیت زیارت شونـده، موجب کمال زیارت است. زائری که خود را در محضـر امام نمی بینـد، درک حضور نمی کند و در زیارت کامل، زائر، امامش را با چشم دل مشاهده می کند.

۱- ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰، چ ۲۲، ج ۱۴، ص ۹۷.

۲- سید محمدتقی مدرسی، تفسیر هدایت، ترجمه: احمد آرام، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس، ۱۳۷۷، چ ۱، ج ۸، ص ۶۰.

چشم دل باز کن که جان بینی

آنچه نادیدنی است آن بینی

زائری که فقط ضریح، در، دیوار و مردم را ببیند، بهره اش از زیارت بسیار اندك است. ازاین رو، در بسیاری از احادیث به معرفت زائر به امام و اولیای خدا تأکید شده است.

از امام علی (ع) در حدیثی نقل است: «آن کس که از ما و مقام ما شناخت و آگاهی نداشته باشد، وارد بهشت نخواهد شد.»(۱) امام صادق (ع) نیز می فرماید: «کسی که با شناخت نسبت به جایگاه و حق امام حسین (ع) به زیارتش برود، مانند آن است که در عرش، خدا را ملاقات کرده است».(۲)

البته آگاهی و شناخت افراد از مقام اهل بیت متفاوت است.

الف) گاهی معرفت آن قدر تکامل می یابد که به درجه اولیا و شیعیان خاص ائمه(ع) می رسد، مانند سلمان فارسی.

ب) گاهی معرفتش در این حدّ است که فقط کمالات و مدارج عالی آنها را بفهمد؛ این مخصوص عرفا، حکیمان و فقیهان است نه هرکس دیگر.

ج) گاهی معرفت در حد اقرار به امامت است، این مقام را مردم عادی هر یک به اندازه استعداد خود دارا هستند.

شناخت اهل بیت (ع) این امتیازها را به انسان می بخشد.

یک ــ به عبادت ها و اعمال و تلاش هایش اصالت و محتوا می دهد.

دوــ انسان را در مسیر تکامل و قرب خداوند یاری می رساند.

سه ــ او را از گرفتار شدن در انحراف های عقیدتی و فکری دور می سازد.

۱- محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۱۸۰.

۲- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۷۷.

مرحوم بیدآبادی، یکی از عارفان برجسته معاصر، در ضرورت معرفت زیارت شونده چنین می گوید:

بر تو لازم است که تلاش کنی شرایط و آداب زیارت را به طور کامل انجام دهی و آن کس را که به زیارتش رفته ای، تعظیم نمایی و حرمت حرمش را نگه داری... و مواظب باش که در خواندن زیارت نامه دروغگو نباشی؛ آنجا که می گویی «شهادت می دهم که شما جایگاه مرا می بینی و سخنان مرا می شنوی» زائر باید حق زیارت شونده را بشناسد و به او اقتدا کند و از خداوند بخواهد به واسطه او صاحب فیض و کرامت شود.(۱)

شناخت مقام امام وابسته به آن است که زائر رعایت ادب کند و درخواست هایش را با کمال ادب و حفظ جایگاه ایشان به زبان آورد.

شخصی می گوید: از گیلان به زیارت امام رضا (ع) رفته بودم. پس از مدتی توقف در مشهد پولم تمام شد. پیش خود حساب کردم تا بازگشت به گیلان به پانصد تومان پول نیاز دارم، به حرم حضرت رضا (ع) رفتم و از ایشان درخواست کمک کردم، اما با گذشت مدتی از آن درخواست، جوابی دریافت نشد. دوباره به حرم رفتم و عرض کردم «آقا جان! من گدای متکبری هستم، این بار هم احتیاج خود را می گویم اگر عنایتی نفرمایی، دیگر درخواست نخواهم کرد؛ ولی خواهم گفت که امام رضا مهمان نواز نیست.» از حرم خارج شدم، شیخی مرا صدا زد و گفت: «چرا این قدر جسورانه در حضور امام سخن گفتی، شایسته نیست چنین بی ادب و گستاخ باشی!» سپس پاکتی به من داد، به خانه آمدم و پاکت را گشودم، با کمال تعجب دیدم که پانصد تومان در آن است. بعدها فهمیدم که آن شیخ، مرحوم حسنعلی نخودکی بوده است.(۲) امام

۱- نشریه زائر، آستان قدس رضوی، ش ۱۴۶، ص ۹.

۲- ره توشه زیارت، صص ۳۷ و ۳۸.

جواد (ع) درباره شناخت امام فرمود: «شناخت آن است که بداند امام، حجت خدا برای مردم است».(۱)

آیت الله مسعودی خمینی، مسئول حرم حضرت معصومه (س)، می گوید:

مقام معظم رهبری گاهی اوقات که به قم و جمکران می آید و به زیارت مشرّف می شود، ایشان در دفتر حرم نوشته است: یا فاطمه معصومه، از اینکه کم به زیارت می آیم عذرخواهی می کنم.(۲)

آیت الله بهجت (حفظه الله) می فرمود:

در منطقه جاسب (اطراف دلیجان) گروهی از کشاورزان در دوران گذشته با شتر و قاطر به قصد زیارت به مشهد عزیمت می کنند و به زیارت امام رضا (ع) مشرّف می شوند و پس از مدتی به وطن خود باز می گردند. در ابتدای ورود به جاسب، با پیرمردی از اهل محل مواجه می شوند که در هوای گرم وسط روز، پشته ای از علوفه به دوش می کشد و با مشقت بسیار به خانه می رود. زائران مشهد که او را با این وضعیت می بینند، به سرزنش وی می پردازند که ای پیرمرد زحمت دنیا را رها کن و یک بار هم شده به مشهد سفرکن، و با این سخنان او را توبیخ می کنند. پیرمرد خسته اما پاك دل، زبان به سخن می گشاید و می گوید شما که به زیارت آقا رفتید و سلام کردید، آیا جواب سلامتان را گرفتید یا نه؟ می گویند: «پیرمرد! این چه حرفی است که می زنی؟ مگر آقا زنده است که سلام ما را جواب دهد؟» پیرمرد می گوید: «امام زنده و مرده ندارد، ما را می بیند و سخنان ما را می شنود، زیارت که یک طرفه نمی شود.» آنان می گویند: «تو می توانی جواب سلام آقا را دریافت کنی؟» می گوید: «بله، و از همان جا روی به سمت مشهد می نماید و می گوید «السلام علیك یا امام هشتم» وهمه به صراحت می شنوند که به آن پیرمرد با

۱- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۳۷.

۲- ره توشه زیارت، ص ۳۴.

نام خطاب می شود «و علیکم السلام آقای فلان» و بدین ترتیب، همگی خجالت می کشند و نسبت به دل شکستگی پیرمرد، پشیمان می شوند.(۱)

۸. زیارت، اظهار وفاداری نسبت به ائمه اطهار (ع)

۸. زیارت، اظهار وفاداری نسبت به ائمه اطهار (ع)

شیعیان نسبت به هریک از امامان معصوم(ع) پیمان و تعهدی دارند که کمال وفاداری به آل عهد، زیارت مشتاقانه و با معرفتِ قبورِ آن بزرگواران است. امام رضا (ع) فرمود:

اَنَّ لِکُلّ امام عهداً فی عُنُقٍ اَوْلیائِه و شیعَتِه و اِنَّ مِنْ تَمامِ الوَفاءِ بِالعَهدِ وَ حسُن الاَداءِ زِیاره قُبورِ هم فمِن زارَهُم رَغْبَه فِی زِیارَتِهم وَ تَصْدیقاً بِما رَغِبُوا فیه کان اَئِمَّتُهم شُفائَهُم یَومَ القیامَه.(۲)

هر امامی بر دوستان و شیعیانش عهدی دارد و زیارت قبورشان، از مصادیق وفای به عهد و حسن ادای وظیفه به شمار می رود. بنابراین، کسی که از روی رغبت و میل به زیارت ایشان برود، ایشان در روز قیامت شفیع او خواهند بود.

این حدیث بیانگر نکات زیر است:

الف) زیارت قبر امام، نشانه وفاداری و تعهد به مقتدا و پیشواست. سخن گوی نهضت رسول خدا صلی الله علیه و آله، بلال حبشی، در دوران اقامتش در شام، پیامبر را در عالم خواب دید که به او می گوید: « ای بلال، این چه جفایی است، آیا هنگام آن نرسیده است که به زیارت من بیایی؟» در این رؤیا، ترک زیارت قبر مطهر پیامبر، جفای بر ایشان معرفی شده است، در نتیجه، زیارت ایشان وفای به عهد خواهد بود.

۱- نشریه زائر، ش ۱۴۵، ص ۱۹.

۲- ابن قولویه، کامل الزیارات، ترجمه: محمدجواد ذهنی تهرانی، تهران، طلوع آزادی، ۱۳۷۷، چ۲، ص ۳۹۶، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۷۷.

ب) زیارت باید همراه با رغبت، شوق و عشق قلبی به زیارت شونده باشد؛ «رغبه فی زیارتهم».

ج) زیارت باید همراه با تصدیق قلبی به چیزهایی باشد که زیارت شونده به آن رغبت داشته و مورد علاقه او بوده و در راه آن فداکاری کرده است.(۱)

۱- ادب فنای مقربان، ج ۱، صص ۲۹ و ۳۰.

فصل دوم: آثار تشرّف

اشاره

فصل دوم: آثار تشرّف

زیر فصل ها

۱.آثار دنیایی

۲. آثار اخروی

۱.آثار دنیایی

اشاره

۱.آثار دنیایی

زیر فصل ها

الف) رفع مشکلات

ب) افزایش روزی و طول عمر

ج) شفای درد و بیماری

د) آرامش روح

هـ) تقرب به خداوند

و) افزایش محبت و دوستی اهل بیت (ع)

الف) رفع مشکلات

الف) رفع مشکلات

یکی از فایده ها و برکت های تشرّف به اماکن زیارتی، رفع مشکلات و برآورده شدن حاجت های مادی است.

امام صادق (ع) فرمود: «کسی که امام حسین (ع) را زیارت کند، خداوند متعال خواسته هایش را برآورده می سازد و آنچه از دنیا مقصود اوست، بر او کفایت می کند».(۱)

همچنین فرمود:

کسی که به زیارت قبر حسین بن علی (ع) می رود... هنگامی که به آنجا رسید، خدای متعال خطاب به او می فرماید: «بنده ام، از من بخواه، به تو عطا می کنم. مرا بخوان تا اجابتت کنم. از من طلب کن تا به تو بدهم و حاجتت را از من بخواه تا برآورده سازم».(۲)

روزی عربی به خاطر نیازمندی، به خانه امام حسن (ع) رفت، ایشان فرمود: «هرچه در خانه من هست به او بدهید.» بیست هزار درهم در خانه بود که همه را به او دادند. اعرابی گفت: آقای من! نمی خواستی تا نیازم را به زبان آورم؟ امام فرمود: «ما مردمی هستیم که بخشش فراوان داریم و همواره امید و

۱- کامل الزیارات، ص ۴۱۶.

۲- کامل الزیارات، ص ۴۳۲.

آرزو را برآورده می کنیم و پیش از آنکه کسی از ما بخواهد، می بخشیم؛ چون ارزش آبروی درخواست کننده را می دانیم».(۱)

مرحوم صدوق می نویسد:

مردی از اهالی بلخ با غلام خود به زیارت امام رضا (ع) مشرّف شد. پس از خواندن زیارت نامه مرد بلخی به طرف بالاسر ضریح رفت و غلام به طرف پایین پای قبر امام رفت و هر دو به نماز ایستادند و پس از نماز به سجده افتادند و سجده شان طولانی شد. مرد بلخی زودتر سر از سجده برداشت و غلامش را صدا زد و گفت: می خواهی تو را آزاد کنم؟ گفت: بله، گفت: تو را آزاد کردم و فلان کنیز را نیز آزاد کردم و با این مقدار مهریه به عقد تو درآوردم و خودم ضمانت می کنم که مهریه اش را بدهم و قطعه زمینی وقف شما و فرزندانتان کردم و امام رضا را بر این امر شاهد می گیرم. غلام به گریه افتاد و قسم یاد کرد که در سجده ها همین درخواست ها را کرده است و صاحب این قبر، به این زودی حاجتش را محقق ساخت.(۲)

ب) افزایش روزی و طول عمر

ب) افزایش روزی و طول عمر

یکی از آثار دنیوی زیارت، افزایش روزی و طولانی شدن عمر است. امام باقر (ع) فرمود: «شیعیان ما را به زیارت قبر حسین بن علی امر کنید؛ چون زیارت آن حضرت، رزق و روزی را زیاد و عمر را طولانی می کند».(۳) البته این اثر منحصر به زیارت امام حسین (ع) نیست، بلکه زیارت هریک از ائمه اطهار(ع) نیز همین آثار را دربردارد.

۱- هاشم معروف الحسینی، زندگی دوازده امام، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۳، چ ۲، ج ۱، ص ۵۰۶.
۲- میر خلف زاده، امام رضا(ع)، ص ۱۵۱، به نقل از: نرم الافزار «هدایت در حکایت».
۳- کامل الزیارات، صص ۳۹۳ و ۳۹۴.

ج) شفای درد و بیماری

ج) شفای درد و بیماری

مکان های زیارتی به خصوص مرقد پیشوایان معصوم(ع)، مرکز توجه انسان هایی است که از همه جا قطع امید کرده و روی به سوی ایشان آورده اند. در زیارت جامعه کبیره می خوانیم: «السَّلامُ عَلیکُم یا اهل بیت النُّبوه ... وَ اُصُولَ الْکَرمِ ... و کَهفِ الْوَری؛ سلام بر شما اهل بیت پیامبر که ریشه های کرامت و پناهگاه مردم هستید.» سرّ اینکه در جمله مزبور ائمه(ع) ریشه های کرامت معرفی شده اند، این است که تمام خیرات و برکات موجود در نظام هستی اعم از مادی و معنوی، به واسطه ایشان به مردم می رسد.(۱)

امام صادق (ع) در جواب نامه محمد بن حسن بن شمون نوشت: «ما پناه برای هرکسی هستیم که به ما پناه می آورد.»(۲) از این رو، بیماران در ابتدای امر یا پس از قطع امید به ایشان پناه می آورند و دست به دعا و توسل بر می دارند. در سیره اهل بیت (ع) نیز آمده است هرگاه بیماری به آنان روی می کرد، به اجداد خویش متوسل می شدند. ابوهاشم جعفری می گوید:

زمانی که امام هادی(ع) بیمار بود به نزدش رفتم، فرمود: «ابوهاشم! کسی از دوستان ما را به «حائر حسینی»(۳) بفرست تا برای (شفای) من دعا کند.» من بیرون آمدم تا کسی را پیدا کنم، به علی بن بلال برخوردم، موضوع را با وی در میان گذاشتم و از او خواستم به کربلا برود و برای شفای امام هادی (ع) دعا کند. علی بن بلال گفت: «با جان و دل اطاعت می کنم و انجام می دهم، ولی ایشان خودشان از حایر افضل برتر هستند؛ زیرا ایشان به منزله کسی است که در حایر می باشد و دعای آن جناب برای خودشان از دعای من برای ایشان در حائر، افضل است. من گفته علی بن بلال را خدمت امام هادی (ع) عرض کردم، حضرت فرمود: «...خداوند متعال بقاع و جایگاه هایی دارد که

۱- ادب فنای مقربان، ج ۱، ص ۲۰۲.

۲- بحارالانوار، ج ۵، ص ۲۹۹.

۳- محدود اطراف ضریح امام حسین و زیر گنبد را «حایر حسینی» می گویند.

می خواهد در آن جایگاه ها (او) خوانده شود تا دعای دعا کننده را مستجاب فرماید و حایر، از جمله این مواضع است».(۱)

مرحوم سید علی آقا قاضی (استادِ علامه طباطبایی و آیت الله بهجت) می فرمود: «هر که برای اولین بار به زیارت امام رضا (ع) برود، سه حاجتش برآورده می شود».

فرزند مرحوم قاضی می گوید: من از ایشان پرسیدم، آیا شما در نخستین تشرّفتان به زیارت امام رضا (ع) مورد عنایت ایشان واقع شدید یا نه؟ ایشان گفت: من مبتلا به بیماری نقرس بودم و این بیماری ده سال طول کشید، تا جایی که راه رفتن برای من بسیار دشوار شده بود و با تکیه بر عصا راه می رفتم ... هنگام ورود به مشهد، جهت استحمام و پانسمان موضع بیماری به حرم رفتم. هنگام پانسمان متوجه مایه سیاه رنگی مثل زغال شدم که از محل زخم خارج شد، و این همان چیزی بود که عامل اصلی درد پاها بود و خارج شدن آن سبب بهبود من شد و چون پاهایم را تکان دادم، متوجه شدم هیچ دردی در پاهای من نیست و پاهایم سالم هستند و احتیاجی به عصا ندارم و آن را از کرامات امام رضا (ع) دانستم».(۲)

بسیاری از کسانی که به حرم اهل بیت (ع) برای طلب شفا پناه می آورند، شفا می یابند. پس در حرم امام رضا (ع) و حرم حضرت معصومه (س) بخش ویژه ای به شفایافتگان اختصاص دارد که همه اتفاق های پیش و پس از شفا یافتن را بررسی و ثبت می کنند.

۱- کامل الزیارات، ص ۸۳۱.

۲- نشریه زائر، ش ۱۴۵، ص ۱۹.

د) آرامش روح

د) آرامش روح

وقتی انسان به زیارت امامان می رود، احساس آرامش روحی و معنوی می کند. زیارت آرام بخش دل هاست.

امام صادق (ع) به فضیل بن یسار فرمود: «در اطراف شما قبری است (امام حسین) که هیچ اندوهگینی آن را زیارت نمی کند، مگر آنکه حق تعالی حزن و اندوهش را برطرف و حاجتش را برآورده می سازد».(۱)

اگر زائر با کمال خلوص و بدون پرده پوشی، اسرار و مشکلاتی را که از نزدیک ترین کسان خود می پوشاند، با زیارت شونده در میان بگذارد و یقین کند که او شفیع و مقرب درگاه الهی است از دردهای روحی درمان می یابد و توان و نشاط او بیشتر می شود. بر این اساس روان شناسان، زیارت را تلاش مؤثر برای آرامش می دانند. «وقتی انسان به زیارت عزیزی توفیق می یابد، از فضای روحانی آن مکان مقدس تأثیر می گیرد و اشک و گریه، گام نخست زیارت است؛ زیرا گریستن او تجلی طبیعی یک احساس است. عرفا معتقدند کمترین بهره زیارت و عبادت، پیدا کردن حالت حزن و گریستن است که به آرامش و رضامندی از زندگی می انجامد».(۲)

علامه طباطبایی می فرمود: «حرم مطهر امام رضا (ع) دارالشفای آل محمد است، هر کس برای رفع بیماری خود نزد طبیب می رود، امام رضا هم طبیب الاطباست.»(۳) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله درباره زیارت امام رضا (ع) در حدیثی بشارت می دهد:

۱- کامل الزیارات، ص ۵۵۲.

۲- مهدی خلیلی، «روان شناسی زیارت»، نشریه حمایت، ۱۳۸۴.

۳- سید جلال رضوی، خورشید اهل دل، ص ۱۳۲.

به زودی پاره تن من (امام رضا (ع)) در خراسان دفن می شود، هیچ اندوهگینی او را زیارت نمی کند مگر اینکه خدای تعالی اندوهش را برطرف می کند و هیچ گناهکاری او را زیارت نمی کند مگر اینکه خدای متعال گناهش را می بخشد.(۱)

ه_) تقرب به خداوند

ه_) تقرب به خداوند

زیارت چون تجدید پیمان با بندگان خالص خداوند است، زمینه کسب صفات شایسته و عامل رشد معنوی و نزدیکی به خدا می شود. وقتی در زیارت، انسان گنهکار در برابر انسان کامل قرار می گیرد و با توجه قلبی به آن الگو رو می کند، انگیزه کمال یابی، او را به قرب معنوی پروردگار می کشاند و موجب تقرب و کمال او می شود. بنابراین، تقرب به اولیای خدا، راهی برای تقرب به خداوند است.

چنان که در زیارت جامعه کبیره می خوانیم: «مُتِقَرِّبُ بِکُمْ اِلَیه؛ به واسطه شما به خدا تقرب پیدا می کنیم.» ابو سعید ابوالخیر از شیخ الرییس، ابوعلی سینا، درباره زیارت پرسید و ایشان چنین پاسخ داد: «در این هنگام ذهن ها صفای زیادتری پیدا می کنند، خاطره ها با تمرکز شدیدتری جلوه می کنند و باعث نزدیکی به خداوند می شوند».(۲)

و) افزایش محبت و دوستی اهل بیت (ع)

و) افزایش محبت و دوستی اهل بیت (ع)

حضور در حرم و برقراری ارتباط معنوی، سبب افزایش محبت در دل زائر می شود و او را به وجد می آورد. زائر در زیارتش با خواندن متن

۱- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۸۳ ؛ وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۵۵۳.

۲- جواد محدثی، زیارت، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۱۴۸.

زیارت نامه، با همه وجودش بزرگواری، مهربانی، و تلاش نجات بخش و سعادت آفرین زیارت شونده را درمی یابد و خدمات صادقانه آنها را برای رساندن انسان به منزل درستکاری و مقصد رستگاری، از اعماق درون می فهمد. در نتیجه، محبت آن بزرگواران در قلبش بیشتر می شود. خداوند متعال درباره مهربانی های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به امت خویش می فرماید:

لَقَدْ جاءَکُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِکُمْ عَزیزٌ عَلَیْهِ ما عَنِتّمْ حَریصٌ عَلَیْکُمْ بِالْمُؤْمِنینَ رَؤُفٌ رَحیمٌ.(توبه: ۱۲۸)

قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که برایش رنجش شما دشوار است به (هدایت) شما حریص و نسبت به مؤمنان دل سوز و مهربان است.

معصومان (ع) از نور واحدی خلق شده اند و همه آنها با پیروان و شیعیان خود مهربان بودند و برای رساندن آنان به کمال، بسیار کوشیده اند. زائر با حضور خود در حرم و گوش جان سپردن به ترنم عاشقانه متن زیارت، جایگاه و جبهه وابستگی خود را از نظر فکری، اعتقادی، سیاسی، اخلاقی و اجتماعی درمی یابد و اینکه اگر در زمان حیات زیارت شونده حضور داشت در کجا، کنار چه کسانی و با چه کسانی نبرد می کرد.(۱)

۲. آثار اخروی

اشاره

۲. آثار اخروی

زیر فصل ها

الف) نعمت های بهشتی

ب) شفاعت اهل بیت

ج) آمرزش گناهان

د) ایمنی از عذاب

ه_) ایمنی از هراس و وحشت روز قیامت

و) گذشتن از صراط

ز) همسایگی با رسول خدا صلی الله علیه و آله

الف) نعمت های بهشتی

الف) نعمت های بهشتی

اولیای الهی دارای مقامی ممتاز در پیشگاه خداوند متعال هستند و فضای حاکم بر بارگاه ایشان بسیار عطرآگین است و روح و جان را باصفا می سازد. هر یک از این مکان ها قطعه ای از بهشت است و انسانی که توفیق حضور در آن را می یابد، از پاداش های مادی و معنوی بسیاری بهره مند می شود. یکی از این پاداش ها بهره مندی از نعمت های بهشتی است. نقل است شخصی از امام

۱- ادب فنای مقربان، ج ۱، ص ۶۴.

جواد (ع) پرسید: پاداش کسی که با انگیزه و به قصد زیارت، به زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله می رود چیست؟ حضرت فرمود: «بهشت برای اوست».(۱)

ابو بصیر نیز می گوید: از امام باقر یا امام صادق (ع) شنیدم که فرمود: «کسی که دوست دارد محل سکونت و منزلش بهشت باشد، زیارت مظلوم را ترک نکند.» پرسیدم: مظلوم کیست؟ فرمود: «مظلوم، حسین بن علی (ع) هست. کسی که به دلیل شوق به آن حضرت و محبت رسول خدا صلی الله علیه و آله و فاطمه (س) و حبّ به امیرمؤمنان، علی(ع) امام حسین (ع) را زیارت کند، خداوند او را بر سفره های بهشتی می نشاند که با آن بزرگواران هم غذا شود، درحالی که مردم هنوز در حساب هستند».(۲)

ب) شفاعت اهل بیت

ب) شفاعت اهل بیت

وقتی زائر به دیدار ولیّ خدا می رود، حقی را ایجاد می کند و موجب می شود آن ولیّ خدا درصدد ادای آن حق برآید. یکی از جاهایی که این حق ادای می شود، در شفاعت است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

هرکس برای اعمال حج به مکه برود سپس مرا در مدینه زیارت نکند، من نیز در قیامت به او جفا خواهم کرد و کسی که مرا زیارت کند، شفاعت من نصیبش می شود و کسی که از شفاعت من بهره مند شود، بهشت بر او واجب می گردد.(۳)

ج) آمرزش گناهان

ج) آمرزش گناهان

گناه موجب قساوت قلب، تیرگی روح، دل مردگی و جسارت انسان می شود و آمرزش گناه یعنی زدودن این آثار ناپسند از روح گناهکار و

۱- کامل الزیارات، ص ۱۱.

۲- کامل الزیارات، صص ۲۴۶ و ۲۴۷.

۳- کامل الزیارات، ص ۱۶، کتاب المزار، ص ۱۴۸.

برطرف کردن آلایش ها از قلب او، زیارت و حضور در پیشگاه مقربان الهی زمینه ساز رحمت و مغفرت الهی است و در نتیجه، آثار و زمینه های زیان بار سوء گناه از جان و روح او زدوده می شود.

امام صادق (ع) می فرماید: «کسی که به زیارت قبر حسین(ع) برود درحالی که به حق آن حضرت عارف باشد، خداوند متعال گناهان گذشته و آینده اش را می بخشد».(۱)

همچنین فرمود:

امام حسین(ع) از محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسید: پاداش کسی که شما را زیارت کند چیست؟ فرمود: فرزندم! کسی که من را زیارت کند در زمان حیات یا بعد از مرگ، یا پدرت را زیارت کند، بر خدای متعال است که او را روز قیامت زیارت کند و او را از گناه برهاند.(۲)

د) ایمنی از عذاب

د) ایمنی از عذاب

زیارت کسانی که قربشان قرب خداست؛ اطاعتشان اطاعت خداست، حبّشان محبت خدا و خشمشان خشم خداست، آثار و برکات فراوانی دارد که یکی از آنها ایمنی از عقوبت و عذاب برای زائر است.

امام صادق(ع) فرمود: «خداوند متعال زائران قبر حسین (ع) را اکرام می کند و آتش جهنم را از رسیدن به آنها باز می دارد».(۳)

در حدیث دیگر نیز می فرماید:

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در پاسخ پرسش امام حسین (ع) فرمود: کسی که مرا در حال حیات یا بعد از مرگم زیارت کند یا به زیارت تو و برادرت بیاید، بر من لازم است که در روز قیامت به زیارتش بروم تا او را از عذاب گناهش برهانم.(۴)

۱- کامل الزیارات، ص ۴۵۴.

۲- کامل الزیارات، ص ۱۱۴.

۳- کامل الزیارات، ص ۱۱۴.

۴- کامل الزیارات، ص ۷.

ه_) ایمنی از هراس و وحشت روز قیامت

ه_) ایمنی از هراس و وحشت روز قیامت

ارتباط با انسان کامل و حضور در کنار قبر او سبب تکامل معنوی زائر می شود، گنجایش روحی او را بالا می برد و رأفت و رحمت الهی را به دست می آورد. همچنین به دلیل وجود ویژگی قدرشناسی در سیره اهل بیت (ع)، هرکس به زیارت ایشان می رود، در صدد جبران برمی آید و این خود، مایه بهره مندی از توجه الهی و ایمنی از ترس و وحشت در آن لحظات دهشت انگیز روز قیامت می شود. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «کسی که من یا یکی از فرزندانم را زیارت کند، روز قیامت به زیارت او می آیم و وی را از وحشت های آن روز می رهانم».(۱)

و) گذشتن از صراط

و) گذشتن از صراط

هر امری به اذن پروردگار و در طول اراده اهل بیت (ع) صورت می پذیرد و ارتباط با این خاندان، بهره مندی از بسیاری نعمت ها و امتیازها را در پی خواهد داشت.

امام صادق (ع) فرمود: از پدرم شنیدم که به یکی از دوستانش فرمود:

زائر امام حسین (ع)... پس از سیراب گشتن از حوض کوثر به جایگاهش در بهشت برمی گردد، درحالی که فرشته ای از سوی امیرمؤمنان، علی(ع) با اوست که به صراط امر می کند برای وی پایین بیاید و با او مدارا کند تا از روی آن بگذرد و به آتش جهنم فرمان می دهد که حرارت و سوزشش را به او نرساند تا وی از آن گذر کند و نیز با او فرستاده ای است که امیرمؤمنان، علی(ع) آن را فرستاده است.(۲)

۱- کامل الزیارات، صص ۸ و ۹.

۲- کامل الزیارات، ص ۳۹۸.

ز) همسایگی با رسول خدا صلی الله علیه و آله

ز) همسایگی با رسول خدا صلی الله علیه و آله

شوق زیارت اهل بیت (ع) و شرف یابی به بارگاه آن بزرگواران، به زائر این امتیاز را می دهد که در سرای دیگر در جوار آنها باشد. از رسول خدا صلی الله علیه و آله دراین باره نقل است: «کسی که در حال حیات یا پس از مرگم مرا زیارت کند، روز قیامت در همسایگی من خواهد بود».(۱)

۱- کامل الزیارات، ص ۱۷.

فصل سوم: آداب تشرّف

اشاره

فصل سوم: آداب تشرّف

زیر فصل ها

۱. آداب پیش از تشرّف

۲. آداب هنگام تشرّف

۳. آداب پس از تشرّف

۱. آداب پیش از تشرّف

اشاره

۱. آداب پیش از تشرّف

زیر فصل ها

الف) آمادگی روحی پیش از تشرّف

ب) اخلاص و رضای خدا

ج) شوق زیارت

د) نماز و دعا پیش از عزیمت

هـ) زاد و توشه حلال

و) یاد و ذکر خدا

الف) آمادگی روحی پیش از تشرّف

الف) آمادگی روحی پیش از تشرّف

زائر پیش از حضور در مکان های زیارتی بایـد خود را آماده کنـد. او مهمان و دعوت شده کسـی است که مقرب درگاه الهی است. بنابراین، باید با آمادگی کامل و با طهارت جسم و روح، شایستگی حضور پیدا کند.

ز منجلاب هوس گر برون نهی قدمی

نزول در حرم کبریا توانی کرد

امام محمد باقر (ع) می فرماید:

چگونه آهنگ این سـفر (حـج) می کند کسـی که دارای سه خصـلت نباشد: ورع و تقوایی که او را از گناه باز بدارد؛ بردباری که به وسیله آن بر خشم و غضب خود غلبه کند؛ و معاشرت نیکو با هم سفران خود.(۱)

ب) اخلاص و رضای خدا

ب) اخلاص و رضای خدا

هـدف زائر باید جلب خشـنودی پروردگار و نزدیـک شدن به او باشد و به قصد ریا و خودنمایی به زیارت نرود. خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید:

۱- اصول کافی، ج ۴، ص ۲۸.

«وَ ما أُمِرُوا إِلاّ لِيَعْبُدُوا اللّهَ مُخْلِصينَ لَهُ الدِّينَ؛ و فرمان نیافته بودند جز اینکه خدا را بپرستند و درحالی که به توحید گراییده اند، دین خود را برای او خالص کنند». (بینه: ۵)

یکی از نمونه های عبادت خداوند، زیارت بندگان خاص اوست، از این رو باید با انگیزه اخلاص و به دور از هر ناخالصی ای باشد. شیخ رجبعلی خیاط درباره اخلاص در زیارت چنین می گوید:

اگر برای خدا به زیارت مشرّف شویم و جز رضای خدا در نظر نباشد، امام از آن زائر پذیرایی دیگری خواهد کرد. در یکی از سفرها که مشرّف شدم، جز رضای خدا نظری نداشتم حضرت (رضا (ع)) چنان عنایتی نمود که قابل وصف نیست.(۱)

آن که با ما سر سودا سِپُرد

نیست لایق که دگر جا نگرد

هست آیین دوبینی ز هوس

قبله عشق یکی باشد و بس

ج) شوق زیارت

ج) شوق زیارت

اشتیاق به زیارت ولیّ خدا معرفت را بالا می برد و تحمل سختی های سفر را افزایش می دهد، بنابراین پاداش بسیار والایی دارد. امام صادق (ع) می فرماید: «کسی که با اشتیاق به زیارت سیدالشهدا (ع) برود، روز قیامت زیر پرچم [نظر] سید الشهدا (ع) است تا داخل بهشت شود و در مقام خویش ساکن گردد».(۲)

د) نماز و دعا پیش از عزیمت

د) نماز و دعا پیش از عزیمت

نماز بهترین راه ارتباط با خالق یکتا و جلوه ای از بندگی انسان در پیشگاه خداوند است. نماز عالی ترین ذکر خداست که موجب صفای باطن و

۱- محمد محمدی ری شهری، کیمیای محبت، قم، دارالحدیث، ۱۳۷۸، چ ۱، صص ۱۹۳و ۱۹۴.

۲- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۸.

روشـنی روح و روان می شود. زائر برای آنکه بتواند در زیارتش ارتباطی عمیق داشته باشد و از آن طریق به تقرب الهی برسد، شروع سفرش را با نماز آغاز کند، سپس آیت الکرسی بخواند و بر پیامبر و آل او صلوات بفرستد و این دعا را بخواند:

اللّهُمَّ اِنِّی اَسْتَودِعُکَ السّاعَه نَفْسی وَ اَهْلی وَ مالی و دینی و دُنیایَ و آخِرَتی و خاتِمَه عَملی، اللّهمَّ احفَظْ الشاهدَ مِنّا و الغائِبَ عَنّاء اللّهُمَّ اجْعَلْنا فی جَوارِکَ، الّلهمَّ لا تَسْلُبَنا نِعْمَتک و لا تُغَیِّر ما بِنا مِنْ عافِیَتِک و فَضلِک.(۱)

ه_) زاد و توشه حلال

ه_) زاد و توشه حلال

بـدیهی است که مقـدمات حضور در پیشگاه ولیّ خداونـد نبایـد بـا فعـل حرام همراه شود. امـام محمـدباقر (ع) دراین باره می فرماید:

کسـی که از چهـار طریق مـالی به دست آورد، هزینه کردن آن درآمـد در چهـار چیز پـذیرفته نیست: کسـی که مالی را از راه فریب، ربا، خیانت و یا سرقت به دست آورد و با آن زکات یا صدقه دهد یا به حج و عمره رود، خداوند از او نمی پذیرد.(۲)

هنگامی می توان به عنایت های اولیای الهی امیدوار بود که تمام امور مربوط به حضور در آن اماکن، رعایت شود.

این نکته نگه دار که تا آهوی وحشی

سنبل نخورد خونش همی مشک نگردد

۱- شیخ جعفر کاشف الغطاء، کشف الغطاء، اصفهان، مهدوی، ج ۲، ص ۴۲۱.

۲- سید علی قاضی عسکر، آداب سفر حج، تهران، نشر مشعر، ۱۳۸۲، چ ۱، ص ۲۵، به نقل از: امالی صدوق، ص ۴۴۲.

امـام صادق (ع) از قول رسول خـدا صـلی الله علیه و آله می فرمایـد: «از نشانه های شـرافت مرد این است که موقع سـفر، آذوقه پاکیزه تدارک ببیند».(۱)

و) یاد و ذکر خدا

و) یاد و ذکر خدا

زائر باید در تمام اوقاتی که در این سـفر معنوی قدم می نهد، یاد خدا را در نظر داشـته باشد و در هر سوار شدن و پیاده شدنی، ذکر خـدا را بر زبـان حفـظ کنـد؛ هنگـام حرکت کردن آیت الکرسـی و سوره های ناس و فلق را بخواند(۲)و بر ذکر صـلوات مداومت داشته باشد و دهانش را همواره به ذکر صلوات خوش بو کند.(۳)

انتخاب هم سفر مناسب، گفتار نیك با همراهان، رعایت حال ضعیفان و پنهان نگه داشتن عیب های همراهان را نیز جزو آداب سفر های زیارتی برشمرده اند که به برخی از آنها در آسیب شناسی زیارت خواهیم پرداخت.

۲. آداب هنگام تشرّف

اشاره

۲. آداب هنگام تشرّف

از خدا جوییم توفیق ادب

بی ادب محروم شد از لطف رب

بی ادب تنها نه خود را داشت بد

بلکه آتش در همه آفاق زد

حضور در اماکن مقدس و نورانی، آدابی را می طلبد که لازم است رعایت شود، مهم ترین آنها، به این شرح است:

الف) غسل زیارت

الف) غسل زیارت

۱- حسن بن فضل طبرسی، مکارم الاخلاق، قم، شریف رضی، ۱۴۱۲هـ . ق، ص ۲۵۳؛ وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۱۰.

۲- عبدالحسین نیشابوری، ادب زیارت و معرفت زائر، قم، دلیل ما، ۱۳۸۰، چ ۱، ص ۲۵، به نقل از: نور العین، ص ۴۴۵.

۳- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۴۲.

تشرّف در حرم اولیای خدا و بهره مندی از فضای نورانی آن مکان، در کنار روانی پاک، جسمی پاکیزه را نیز می طلبد. یکی از آداب تشرّف غسل زیارت است. طهارت ظاهر در طهارت باطن بسیار مؤثر است. ازآنجاکه اهل بیت (ع) با توجه به «آیه تطهیر» از طهارت ویژه ای برخوردارند، لازم است همان گونه که بدون طهارت سراغ قرآن نمی رویم، به پیشگاه امامان نیز بدون طهارت حاضر نشویم.

صفوان جمّال می گوید:

به همراه امام صادق (ع) وارد کوفه شدیم، امام فرمود: «صفوان شتر را بخوابان؛ چراکه در نزدیکی این مکان قبر جدّم امیرمومنان، علی(ع) است.» سپس ایشان از مرکب پیاده شد، غسل کرد، لباس پاکیزه پوشید، پاها را برهنه کرد. آن گاه فرمود: «تو نیز چنین کن!» پس به طرف قبر مطهر حرکت کردیم.(۱)

ب) توقف و تأمل

ب) توقف و تأمل

به هنگام رسیدن به حرم معصوم، باید درنگ کرد؛ توقف برای آن است که زائر بداند به کجا آمده است. امام هادی(ع) در تعلیم آداب زیارت به یکی از یارانش فرمود: «اِذا سِرْتَ فِی البابِ فقِفْ...؛ هنگامی که به درگاه حرم رسیدی توقف کن.»(۲) آری، باید ایستاد و در پی آن به این اندیشید که اینجا خانه ای است که خداوند اراده می کند عظیم بماند.

عکرمه که یکی از تابعین بوده و خود را فقیه می دانسته است، وقتی در مقابل امام محمد باقر (ع) قرار گرفت، درحالی که تمام بدنش می لرزید به زمین افتاد و گفت : پسر پیامبر! من در مجالس فراوانی در خدمت بزرگانی چون

۱- بحارالانوار، ج ۹۷، ص ۲۷۹.

۲- من لا یحضره الفقیه، قم، انتشارات اسلامی جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ ه_ .ق، ج ۲، ص ۶۰۹.

ابن عبـاس و دیگران بوده ام، آنچه اینجـا برایم پیش آمـد هیـچ جـای دیگری پیش نیامـده بود. ایشان فرمود: «وای بر تو، تو در خانه ای هستی که خداوند اجازه رفعت آن و یادآوری اسمش را در آن خانه داده است».(۱)

ج) اذن دخول

ج) اذن دخول

پس از رسـیدن به حرم، جلوی در ورودی حرم بایسـتد و اجـازه ورود بطلبـد. اذن ورود، یکی از مهم ترین آداب زیارت است، تاآنجا که قرآن نیز به آن چنین تصریح کرده است. «یا أَیّهَا الّذینَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُیُوتَ النّبِیّ ِ إِلاّ أَنْ یُؤْذَنَ لَکُمْ؛ ای اهل ایمان! داخل خانه های پیامبر نشوید مگر آنکه به شما اجازه داده شود». (احزاب: ۵۳)

اگرچه شأن نزول آیه مربوط به عده ای از اصـحاب است که بدون اجازه و گاه و بی گاه به خانه پیامبر وارد می شدند، ولی از آن جهت که حیات و مرگ معصومان (ع) یکسان است و پس از مرگ نیز بر همان پاکی زمان زنـدگانی خود برقرارنـد، نباید بدون اجازه بر آنها وارد شد.

نشانه اجازه ورود را رقّت قلب و خشوع و جاری شدن اشک دانسته اند، چنان که شهید اول می نویسد:

اگر زائر در قلبش رقّت و لطافتی یافت، وارد حرم شود، وگرنه شایسـته تر آن است زمانی که چنین حالتی پیـدا کرد وارد شود؛ زیرا هـدف مهـم تر در تشـرّف احسـاس حضـور در برابر ولیّ خـدا اسـت و در چنیـن حـالتی اسـت کـه رحمت الهی نـازل می شود.(۲)

یکی از عرفا می گوید: هیچ وقت ندیدم زائر برگردد و داخل نشود، باید کنار در ایستاد، جایی که مزاحم دیگر زائران نباشد و باید اجازه گرفت؛ به هر

۱- بحارالانوار، ج ۴۶، ص ۲۵۸.

۲- محمد بن مکی (شـهید اول)، الدروس الشـرعیه فی فقه الامامیه، قم، دفتر انتشارات اسـلامی، ۱۴۱۷ هـ .ق، چ ۲، ج ۲، ص ۲۳.

زبان و بیانی که میسر است. اگر اجازه دادند، داخل شود وگرنه صبر کند؛ شاید فیضی که می خواهند بدهند یک ساعت دیگر باشد.(۱)

امام خمینی رحمه الله هنگام تشرّف به حرم امام علی (ع) با کمال متانت وارد می شد و اذن دخول می خواند، و از طرف پایین پای مبارک وارد حرم می شد و چنان که در روایات وارد شده است، مقید بود از بالای سر مطهر عبور نکند.(۲)

د) متانت و وقار

د) متانت و وقار

پس از اذن ورود، بـا متـانت و وقـار وارد حرم شود. امـام هـادی(ع) دراین بـاره می فرمایـد: «ثُمَّ اِمْشِ قَلیلاً وَ علیکِ بالسَّکینهِ و الوَقار ...؛ در حالت آرامش و وقار کمی راه برو (وارد شو)».(۳)

وقـار نشـانه ادب و احترام است. وقتی کسـی بر انسانی والامقام وارد شود، می کوشـد حریمش را حفظ کنـد و باوقار باشـد، به ویژه در زیارت ائمه معصومان (ع) باید این حالت را کاملاً رعایت کرد و باور داشت که زیارت امام معصوم (ع) پس از مرگ آن بزرگوار، هماننـد حضور نزد امام زنـده است و به همان حالتی که نزد امام، در حال حیات حاضـر می شود، در زیارتش نیز چنین باشد.

در تشرّفات مقام معظم رهبری به حرم امام رضا (ع) آمده است که ایشان تمام آداب زیارت را به طور کامل رعایت می کند و با تمام وجود، خود را در محضـر مولایش قرار می دهد و با چنان خضوع و خشوعی در پیشگاه امام رضا (ع) وارد می شود که به واقع، خود را در محضر حضرت احساس می کند.(۴)

علامه امینی رحمه الله نیز هنگام تشـرّف به حرم امیرمؤمنان علی (ع) با خشوع و خضوع وارد حرم مطهر می شد و حزن و اندوه سراسر وجودش را

۱- نشریه زائر، ش ۶۵، ص ۹.

۲- نشریه زائر، ش ۱۰، صص ۱۵ و ۱۶.

۳- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۹.

۴- مجله زائر، آبان ماه ۱۳۷۲، ص ۲۲، گفت وگو با آقای محمدی گلپایگانی.

فرا می گرفت، داخل حرم به کسی غیر از امیرمؤمنان، علی (ع) توجه نمی کرد و همه را از خودش طرد می نمود، روبه روی ضریح مطهر می نشست و در حالی که قطره های اشک از چشمانش سرازیر بود، فرازهای زیارت حضرت را زمزمه می نمود.(۱)

ه_) ذکر تکبیر (گفتن الله اکبر)

ه_) ذکر تکبیر (گفتن الله اکبر)

الله اکبر گفتن، یکی از آداب زیارت هنگام مشاهده قبر مطهر است. امام هادی(ع) فرمود: «فَاِذا دَخَلْتَ وَ رَاَیْتَ الْقَبْرِ فَقِفْ و قُلْ الله اکبر ثَلاثینَ مَرَّه؛ وقتی وارد شدی و نگاهت به قبر افتاد، سی مرتبه الله اکبر بگو.»(۲) همان گونه که شیعیان هنگام دیدار امام معصوم (ع)، در محضر شریفشان تکبیر می گفتند.(۳)

فلسفه تکبیر آن است که در این زیارت ها مقامات بلندی برای ائمه معصوم(ع) ذکر شده است وچه بسا زائر به علت سطحی نگری، در وادی هولناک غلوّ بیفتد. پس این ذکر ها برای آمادگی زائر و پیش گیری از افتادن در وادی غلوّ است.(۴)

و) آهسته سخن گفتن

و) آهسته سخن گفتن

وقتی زائر بر این باور باشد که در محضر امام معصوم و حجت خداست و آگاه بر همه اعمال و رفتار اوست، رفتاری خلاف ادب از او سر نخواهد زد و از فریاد زدن و بی احترامی پرهیز خواهد کرد، چنان که در قرآن کریم نیز به این نکته اشاره شده است: «یا أَیّهَا الّذینَ آمَنُوا لا تَرْفَعُوا أَصْواتَکُمْ فَوْقَ صَوْتِ النّبِیِّ؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، صدایتان را بلندتر از صدای پیامبر نکنید.» (حجرات: ۲) علامه مجلسی رحمه الله ذیل این آیه می نویسد:

۱- مهدی لطفی، علامه امینی جرعه نوش غدیر، قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی انصاری، ۱۳۷۹، چ ۲، ص ۴۱.

۲- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۹.

۳- محمد بن حسن صفّار، بصائر الدرجات، قم، کتاب خانه آیت الله مرعشی، ۱۴۰۴ ه_ .ق، ج ۶، ص ۳۱۱.

۴- سید احمد خاتمی، مجله پاسدار اسلام، ش ۲۴۲ و ۲۴۳، ص ۱۸.

این آیه دال بر لزوم پایین آوردن صدا در نزدیکی روضه مطهر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و بلند نبودن صدا به هنگام زیارت و غیر زیارت ایشان است؛ زیرا روایت شده که احترام ایشان پس از مرگ، مانند احترامشان در حال حیات است و کنار قبور دیگر ائمه (ع) نیز نباید بلند سخن گفت یا با صدای بلند زیارت نامه خواند؛ چون روایت شده که حرمت آنان مانند حرمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله است.(۱)

ز) خواندن زیارت نامه

ز) خواندن زیارت نامه

در محضر ولیّ خدا بودن، اظهار ادب و بیان بزرگی ها و مدح و ثنای ایشان که در متن زیارت نامه ها گنجانده شده است، اساسی ترین راه گشای ایجاد ارتباط و بهترین شیوه رعایت ادب در کلام و برخورد با معصومان (ع) است.

زیارت، کلاس درس و مدرسه تعلیم و تربیت است و زیارت نامه ها متون آموزشی این کلاس ها هستند. ائمه که همواره به تعلیم و تربیت پیروان حق و بیان حقایق و معارف دین همت داشتند، مباحثی در توحید و صفات الهی، پیامبرشناسی، امامت و رهبری، تاریخ زندگی ائمه (ع) و بیان مظلومیت ها و رنج خویش، افشای ستم های حاکمان در برابر حق طلبی یاران عدالت خواه و حقیقت جو، لزوم هم گرایی در فکر و موضع اقدام و عمل... را در این زیارت نامه ها بیان کرده اند.(۲)

امام خمینی رحمه الله روزهای نیمه شعبان، اول رجب، نیمه رجب، عید قربان، عید فطر، روز عرفه و ایام زیارتی، به کربلا می رفت و هر صبح و شام به حرم مشرّف می شد و هم صبح ها و هم شب ها زیارت جامعه کبیره می خواند.(۳)

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۲۵.

۲- ادب فنای مقربان، ص ۳۸.

۳- نشریه زائر، ش ۸، ص ۹.

ایشان در طول پانزده سال تبعید در هیچ شبی زیارتشان ترک نشد و هر شب برای زیارت به حرم مطهر امیرمؤمنان، علی(ع) شرف یاب می شد و زیارت مختصری می خواند. سپس به طرف ضلع جنوبی ضریح روبه روی حضرت و محل دو انگشت می ایستاد و زیارت امین الله می خواند و بر خلاف دیگران که از همان جا بالا سر را دور می زدند، از همان جا بازمی گشت و از پایین پا به پشت سر می رفت و آنجا زیارت جامعه کبیره می خواند.(۱)

ح) نماز زیارت

ح) نماز زیارت

روشن است که این نماز، مخصوص پروردگار است که در آن قصد قربت لازم است، نمازگزار اجر و ثواب نماز را به روح معصوم هدیه می کند. بنابراین، هدف از خواندن نماز زیارت، اظهار بندگی و خضوع در پیشگاه پروردگار بی همتا و اهدای ثواب آن به ولیّ خدا است، که به زیارتش آمده است.

شهید اول می نویسد:

اگر زائر، حرم پیامبر صلی الله علیه و آله را زیارت کرد، نماز را در روضه بین منبر و قبر مطهر رسول خدا صلی الله علیه و آله بخواند که فضیلت بیشتری دارد و اگر زیارت یکی از اهل بیت (ع) رفت، مناسب است که بالای قبر مطهر نماز بخواند و اگر در اطراف قبر امام (ع) مسجدی هست، در هر جای مسجد نماز بخواند، کفایت می کند.(۲)

امام رضا(ع) هنگامی که به زیارت پیامبر مشرّف می شد، پس از زیارت درکنار قبر به نماز می ایستاد، به گونه ای که شانه چپ خود را به قبر می چسبانید و شش یا هشت رکعت نماز می خواند.

۱- نشریه زائر، ویژه نامه ش ۱۰، صص ۱۵ و ۱۶.

۲- وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۱۶۱.

ط) حضور در نماز جماعت

ط) حضور در نماز جماعت

مکان های زیارتی، محل نزول فیض و عنایت پروردگار است. برگزاری نماز جماعت، یکی از برکات این مکان هاست. شایسته است زائر هنگام نماز، ادای عمل واجب را بر زیارت مستحبی مقدّم بدارد، مخصوصاً اگر نماز جماعت بر پا شده است، ابتدا نماز واجبش را به جماعت بخواند و سپس به زیارت بپردازد؛ چراکه ادای حق خدا مقدّم بر حق امام است.(۱)

لقمان حکیم در توصیه ای به فرزندش، می گوید: «فرزندم، آن گاه که وقت نماز فرارسید، آن را به دلیل چیزی به تأخیر میانداز، نماز را به جا بیاور ... و نماز را به جماعت بخوان گرچه مکان برای نماز تنگ باشد».(۲)

یکی از شاگردان علامه طباطبایی رحمه الله می گوید: قصد داشتیم به زیارت امام هشتم برویم، از علامه پرسیدیم در آنجا چه کار کنیم که بهترین عمل باشد؟ علامه فرمود: «بهترین عمل نماز است».(۳)

مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمه الله در یادداشت هایش می نویسد:

هنگامی که در قم سکونت کردم، صبح ها در حرم حضرت معصومه (س) اقامه جماعت نمی شد و من تنها کسی بودم که این سنت را در آنجا ترویج کردم و از شصت سال پیش به بعد، صبح زود و پیش از باز شدن درهای حرم مطهر، زودتر از دیگران می رفتم و منتظر می ماندم. گاهی این انتظار یک ساعت قبل از طلوع فجر بود تا خدمتگزاران درها را باز کنند و گاهی در زمستان ها که برف همه جا را می پوشاند، با بیلچه کوچکی راه خود را به حرم مطهر باز می کردم و خود را به حرم می رساندم. در ابتدا خود، به تنهایی نماز

۱- فخرالواعظین محمدباقر حسینی خلخالی، جنات ثمانیه، قم، دلیل ما، ۱۳۸۱، چ ۱، ص ۲۸؛ بحارالانوار، ج ۹۷، ص ۱۳۶.

۲- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۹۴، ح ۸۸۴.

۳- مؤسسه تحقیقاتی اهل بیت، فریادگر توحید، قم، مؤسسه انتشاراتی انصاری، ۱۳۷۸، چ ۲، ص ۱۶۷.

می خوانـدم، اما پس از مـدتی چنـد نفر دیگر اقتـدا کردند و کم کم افراد بیشتری اقتدا کردند و به این ترتیب، نماز جماعت را در حرم مطهر آغاز کردم.(۱)

ی) تکریم و احترام خادمان حرم

ی) تکریم و احترام خادمان حرم

احترام به خادمان حرم، احترام به آن کسـی است که به زیارتش آمده است؛ زیرا خادم همه همتش را صـرف خدمت به زائران می کند و منسوب به آن بارگاه است. شهید اول می نویسد: «انفاق و کمک کردن به خادمان حرم و بزرگداشت آنان، یکی از آداب زیارت است و تکریم آنان، تکریم صاحب قبر است».(۲)

ک) وداع

ک) وداع

زائر هنگامی که قصد بازگشت به شـهر و محل سـکونت خود دارد، برای وداع کردن به حرم مشرّف شود و با خلوص و تضرّع درخـواست کنـد کـه آخریـن زیـارتش نباشـد. در متـون زیـارت نـامه هـا، زیـارت وداع نیز وارد شـده اسـت که محتـوای آن، درخواست توفیق زیارت دوباره و آمرزش و غفران الهی در صورت توفیق نیافتن بر زیارت بعدی است.

۳. آداب پس از تشرّف

اشاره

۳. آداب پس از تشرّف

زیر فصل ها

الف) دگرگونی روحی

ب) تصمیم بر بازگشت دوباره

ج) سوغات و هدیه

الف) دگرگونی روحی

الف) دگرگونی روحی

زائر پس از زیـارت بایـد از نظر روحی، اخلاقی و در عمـل، با پیش از زیارت تفاوت داشـته باشـد؛ زیرا زیارت مقبول موجب آمرزش گناهان و تحوّل درونی می شود. شـهید اول می نویسـد: «حالات زائر پس از زیارت بایـد بهتر از قبل از زیارت باشـد؛ زیرا در صورت قبولی زیارت، تمام بدی های زائر

۱- علی رفیعی، بر ستیغ نور، قم، کتاب خانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۷۳، چ ۱، ص ۷۱.

۲- الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه، ج ۲، ص ۲۴.

برطرف خواهد شد.»(۱) صاحب جواهر نیز می نویسد: «از جمله آداب زیارت این است که زائر پس از زیارت، بهتر از قبل از آن باشد».(۲)

یکی از بزرگان می گوید: در ایام طلبگی به مشهد مقدس رفته بودم، هنگامی که وارد صحن شدم، همان جا توقف کردم و به گنبد و بارگاه نگاه می کردم و داخل حرم نرفتم. ناگاه متوجه شدم دست مهربانی بر شانه ام قرار گرفت و فرمود: «چرا وارد حرم نمی شوی؟» صاحب این سخن علامه طباطبایی رحمه الله بود، گفتم: خجالت می کشم با این آشفتگی روحی بر امام رضا (ع) وارد شوم، منِ آلوده را چه به ورود به حرم؟ علامه فرمود: «دکتر چرا مطب باز می کند، برای آنکه مریض مراجعه کند و با تجویز دارو از سوی او سلامت خود را بازیابد؛ اینجا هم دارالشفای آل محمد صلی الله علیه و آله است، پس داخل شو، که امام رضا(ع) طبیب الاطباست».(۳)

ب) تصمیم بر بازگشت دوباره

ب) تصمیم بر بازگشت دوباره

زائر باید پس از پایان یافتن مدت اقامت در شهر زیارتی و هنگام بازگشت به وطن خود، تصمیم بر بازگشت داشته باشد و بخواهد که دوباره توفیق زیارت نصیب او شود.(۴) در زیارت عاشورا می خوانیم «و لا جَعَلَه الله آخِرَ الْعَهـدِ من زیارَتِکُم؛ خدا این زیارت را آخرین زیارت من قرار ندهد».

در حالات آیت الله بهاء الدینی نقل شده است که ایشان به قصد رفتن به مشهد، از اطرافیان برای همراهی دعوت می کرد و با وسیله نقلیه آن زمان، سه روز طول می کشید تا به مشهد می رسیدند. پس از نصف روز اقامت در مشهد، به اطرافیان می فرمود: برمی گردیم و پس از بازگشت به قم و گذشت

۱- الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه، ج ۲، ص ۲۴.

۲- محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، بیروت، داراحیاء التراث العربی، چ ۷، ج ۲۰، ص ۱۰۲.

۳- الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ ه_ .ق، چ ۲، ج ۲، ص ۲۴.

۴- خورشید اهل دل، ص ۱۳۲.

مدت کوتاهی، دوباره می فرمود: برویم مشهد، و با همان زحمت و مشکلات مسافرت آن زمان، پس از سه روز به مشهد می رسیدند، اما نصف روز بیشتر در مشهد توقف نداشت و به قم باز می گشت. این برنامه همیشگی ایشان بود. روزی، یکی از نزدیکان به ایشان گفت: آقا با این زحمت فراوان به مشهد می روید، بیشتر توقف و زیارت کنید، ایشان فرمود: «لذت زیارت در همین رفتن به زیارت است (اشتیاق رفتن به زیارت امام بیشتر لذت دارد)».(۱)

بنابراین، اشتیاق به زیارت دوباره و تقاضای آن جزو آداب زیارت است، به این معنا که اگر در راه رفتن به زیارت یا در حین زیارت سختی، مشکل یا کمبودی پیش بیاید، زیارت را ترک نکند، بلکه با اشتیاق بیشتر به ادامه زیارت بپردازد، چنان که در زیارت وداع نیز چنین خواسته ای را به زبان می آوریم و از خدا می خواهیم که این آخرین زیارت نباشد.

ج) سوغات و هدیه

ج) سوغات و هدیه

آوردن هدیه از سفر، به ویژه سفرهای زیارتی، سنّت پسندیده و سفارش ائمه اطهار (ع) است. امام صادق (ع) فرمود: «هرگاه مسافرت رفتید، به مقدار توان برای خانواده خود هدیه بیاورید، هرچند آن هدیه [ارزش] سنگ [را داشته] باشد.» حضرت ابراهیم (ع) هرگاه برای دیدار اقوامش به مسافرت می رفت، در بازگشت از سفر، برای آرامش (و رضایت) خاطر ساره مقداری گندم در خورجین مرکبش می ریخت و به خانه بر می گشت. چون ساره خورجین را باز می کرد، آن را پُر از آرد می دید و خمیر می کرد و نان می پخت و ابراهیم (ع) را به صرف آن فرامی خواند. ابراهیم می پرسید: این نان از کجا

۱- استاد فقیهی، به نقل از: حجت الاسلام برهان امام جمعه محترم مهریز یزد(مصاحبه شخصی با استاد فقیهی).

آمـده است؟ ساره می گفت: از همان آردی که (از سـفر) آورده بودی. ابراهیم هم در قبال این لطف پروردگار، با مهر الهی با ساره رفتار می کرد.(۱)

پیامبر خدا صـلی الله علیه و آله نیز می فرماید: «بهترین هدیه برای من از سفر مکه، آب زمزم است.»(۲) بنابراین، یکی از آداب زیـارت پس از پایـان یـافتن آن و هنگـام بـازگشت به وطن، آوردن سوغاتی و هـدیه است که با این عمل، در کنار انجام یک عمل مستحبی، موجبات شادی عده ای را فراهم می آورد.

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۴۵۹، ح ۱۵۲۵۹.

۲- ابن حجر عسقلانی، الاصابه فی تمییز الصحابه، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ه_ .ق، چ ۱، ج ۱، ص ۱۷۸.

فصل چهارم: آسیب شناسی زیارت

اشاره

فصل چهارم: آسیب شناسی زیارت

آموزه ها و دستورهای دینی، هنگامی راه گشاست و انسان را به کمال می رساند که بدون هیچ گونه تغییر و تصرفی از آنها پیروی شود. ولی متأسفانه تعالیمی که از ناحیه امامان معصوم(ع) صادر شده، در برخی موارد با کاستی ها و افزوده هایی همراه است و در واقع آن گونه که آنان تعلیم داده اند، محقَّق نشده است. چه بسیار دعاهایی که در آنها تحریف صورت گرفته یا زیارت نامه هایی که تغییرهایی خواسته یا ناخواسته در آنها ایجاد شده است.

زیارت، عملی مستحبی است که در روایت های فراوان بسیار بر آن تأکید شده است. امروزه این عمل عبادی بسیار مهم، مانند برخی از دستورهای دینی با آسیب هایی روبه روست که در این بخش، به مهم ترینِ آنها اشاره می کنیم.

۱. زیارت و خرافات

۱. زیارت و خرافات

خرافه در لغت به معنای سخن بیهوده و حرف ناحق و باطل است.(۱) و در اصطلاح به باورها و سخنان باطل یا کارهای دور از عقل گفته می شود که ناشی از ترس های بی اساس و پدیده های مرموز است و به شکل های

۱- احمد بندر ریگی، المنجد، تهران، انتشارات ایران،۱۳۷۰، چ ۱، ج ۱، ص ۳۷۹.

گوناگونی در اجتماع بروز می کند. رونق و رکود خرافات، رابطه مستقیمی با پسرفت یا بالندگی فکری جوامع بشری دارد.

مهم ترین عوامل پیدایی تفکر خرافی، عبارتند از:

الف) جهل آمیخته با ترس و نگرانی از رویداد های طبیعی مانند توفان، خشک سالی، بروز بیماری های سخت و درمان نشدنی.

ب) تقلید کورکورانه؛ افرادی که بدون اندیشه و بررسی دقیق بعضی از جریان ها، کورکورانه از دیگران تقلید می کنند، اگر خردورزانه به این گونه حادثه‌ها بنگرند، برداشت نادرستی از آنها نخواهند داشت و روی به خرافات نخواهند آورد.

ج) سودجویی افراد شیّاد: عده ای از افراد سودجو با سوءاستفاده از نادانی و سادگی برخی مردم، به ترویج خرافات دامن می زنند.

بدترین ویژگی خرافه‌ها این است که آسان به وجود می آیند، ولی به دشواری از بین می روند.

اسلام از همان ابتدا با خرافه ها به مبارزه برخاست و جامعه آن روز را که سخت اسیر توهم های بی اساس بود، به خردورزی فراخواند و اسلام، تنها دینی است که مبارزه منطقی، فراگیر و پی گیر را بر ضد انواع خرافه ها آغاز کرد. خداوند در آیه زیر از وضعیت آن زمان می فرماید:

وَ إِذا قیلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا ما أَنْزَلَ اللّهُ قالُوا بَلْ نَتَّبِعُ ما أَلْفَیْنا عَلَیْهِ آباءَنا أَوَ لَوْ کانَ آباؤُهُمْ لا یَعْقِلُونَ شَیْئًا وَ لایَهْتَدُونَ. (بقره:۱۷۰)

و چون به آنان گفته شد: «از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید»؛ می گویند: نه، بلکه از چیزی که پدران خود را بر آن یافته ایم پیروی می کنیم. آیا هرچند پدرانشان چیزی را درک نمی کرده و به راه صواب نمی رفته اند، [بازهم] درخور پیروی هستند؟

آیه ۳۶ سوره انعـام نیز به مواردی از خرافه هـای آنهـا در دوره جاهلیت اشاره و ایشان را به پیروی از اسـلام و پیامبر دعوت می کند.

سیره پیـامبر و ائمه اطهـار(ع) نیز برخـورد صـریح و جـدی بـا این پدیـده بـوده است، چنـان که در مرگ ابراهیم فرزنـد پیـامبر، خورشـید گرفت و مردم گرفتگی خورشـید را نشـانه عظمت پیـامبر دانسـتند و گفتنـد: خورشـید در مرگ ابراهیم غمگین شـد. پیـامبر بی درنـگ و پیش از دفن ابراهیم مردم را به مسـجد دعوت و سـخنرانی کرد و فرمود: «آفتـاب و مـاه دو نشانه بزرگ از قـدرت بی پایـان خـدا هسـتند که هرگز برای مرگ یا زنـدگی کسـی نمی گیرنـد؛ هروقت خورشـید یا ماه گرفت، نماز آیات بخوانید».(۱)

ایشـان بـا ایـن سـخنان مردم را از خرافه گـویی بـازداشت. ایشـان همچنین در نهی از خرافه گرایی فرمـود: «کسـی که به سـوی جادوگر یا کاهن (پیشـگو) یا دروغ گو برود تا آنچه او می گوید تصدیق کند، به کتاب های آسـمانی که خداوند نازل کرده، کافر شده است».(۲)

بـا تـأسف، امروزه خرافه هـا چشم زلالـل زیـارت را نیز آلوده انـد و این گونه، نهـاد انسان ها با انـدیشه های شخصـی و اوهام و عادت های نادرست آمیخته شده است. در میان مسـلمانانی با تفکر عامیانه، عده ای با قفل بستن و گره زدن ریسمان به درها و پنجره بقاع متبرکه یا «گرویی برداشـتن» از این مکان‌ها، به توسل و اسـتغاثه می پردازند. روشن است که این کار، کاری بیهوده و خرافه است، حال آنکه راه صـحیح توسل و طلب حاجت، از راه روایات و در سیره اهل بیت (ع) و بزرگان دین تعلیم و تبیین شده است.

۱- بحارالانوار، ج ۲۲، صص ۱۵۵ و ۱۵۶.

۲- شیخ عباس قمی، سفینه البحار، قم، اسوه، ۱۴۱۶ هـ .ق، چ ۲، ج ۷، ص ۵۵۱.

عده ای نیز در برخی اماکن زیارتی در حاشیه کتاب های زیارتی چنین می نویسند: «هرکس این مطلب را بخواند، باید پنج بار از روی آن بنویسد و تکثیر کند، در غیر این صورت ...» بعضی افراد نیز بدون هیچ اندیشه و تأملی به آن عمل می کنند، درحالی که این گونه مطالب، هم اشاعه دروغ و از نظر شرع حرام است، هم تصرف نادرست بر اموال این مکان هاست و عملی حرام خوانده می شود.

همچنین گاه دیده می شود در اطراف مکان های زیارتی ائمه و امامزادگان، با دروغ و فریب کاری به سوء استفاده از باورهای مردم می پردازند و بعضی به خواندن روضه های دروغ و زیارت نامه های جعلی اقدام می کنند. در برخی از اماکن زیارتی نیز شمع فروشی و روشن کردن شمع با آداب ویژه ای رونق زیادی دارد. در گوشه ای از اماکن، محلی را برای این کار اختصاص می دهند و شمع های نذر کرده را در آنجا روشن می کنند.

در یکی از شهر های ایران عده ای برای نیازهایی چون بخت گشایی به زیارتگاه شهر می روند، مقداری حنا خیس و به سه بخش تقسیم می کنند و هر بخش را در ظرفی جداگانه می ریزند و با سه عدد شمع به سقاخانه شهر می برند و هر یک از شمع ها را در یکی از ظرف ها قرار می دهند و صلوات می فرستند.(۱)

خاک برداشتن از برخی مکان های مقدس نیز به قصد تبرک کاری است که هیچ توجیهی برای آن نیست. از روایت ها چنین برداشت می شود که تنها

۱- نشریه زائر، ش ۹۴، ص ۸.

خاک امام حسین (ع) امتیاز و اثر دارد. امام باقر (ع) فرمود: «خداوند در مقابل شهادت (فداکاری) امام حسین (ع) امامت را در فرزندان او و شفا را در تربت (قبر) او قرار داد».(۱)

امام کاظم (ع) فرمود: «خوردن خاک، همانند خوردن گوشت مردار و خون حرام است مگر تربت سیدالشهدا (ع) که در آن شفا از هر دردی و امان از هر ترس و هراسی است».(۲)

هنگامی که امام حسن عسکری (ع) بیمار شد، به یکی از یاران خویش فرمود: «کسی را به کربلا بفرستید تا برای درمان (بیماری) من خاک کربلا بیاورد».(۳)

اما خاک مرقد دیگر ائمه معصوم (ع) چنین امتیاز و اثری ندارد، و تا آنجا که در برخی احادیث حتی برداشتن خاک این قبرها منع شده است. امام کاظم (ع) می فرماید:

از تربت من چیزی را برای تبرک برندارید؛ زیرا تربت و خاک همه ما حرام است مگر تربت جدم حسین بن علی (ع) که خداوند عزّوجلّ آن را برای دوستداران و شیعیان ما شفا قرار داده است.(۴)

۲. غلوّ در زیارت

۲. غلوّ در زیارت

غلوّ در لغت به معنای زیاده روی و تجاوز از حد و نیز به این معناست که فرد یا چیزی بیش از آنچه در او هست توصیف شود. در اصطلاح شرع به معنای مبالغه کردن در اوصاف پیامبران و اولیای الهی است که به اعتقاد به الوهیت انسان منجر می شود. قرآن، اهل کتاب را از این کار منع کرده و می فرماید: «قُلْ یا أَهْلَ الْکِتابِ لا تَغلوّا فی دینِکُمْ غَیْرَ الْحَقّ؛ بگو ای اهل کتاب در دین خود به ناحق غلوّ نکنید». (مائده: ۷۷)

۱- حیدر قنبری، زیارت عاشورا و تربت سید الشهدا، قم، شمیم کوثر، ۱۳۸۵، چ ۱، ص ۷۲.

۲- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۲۰.

۳- زیارت عاشورا و تربت سید الشهدا، ص ۷۲.

۴- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۸.

یکی از خطرناک ترین پدیده های انحرافی در حوزه باورهای دینی، غلوّ است و اعتقاد به اینکه:

الف) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله یا ائمه اطهار (ع) جایگاهی در مرتبه خدایی دارند؛

ب) تدبیر عالم هستی به ایشان واگذار شده است؛

ج) معرفت و محبت اهل بیت (ع) انسان را از عبادت خداوند و انجام واجبات بی نیاز می کند.

این اعتقادی نادرست و غلوّآمیز درباره ایشان است که به شدت از جانب اهل بیت (ع) نکوهش و با غلوّکنندگان برخورد شده است.

امام صادق (ع) فرمود:

بر جوانان خود از خطر غلوّکنندگان بیمناک باشید. مبادا باورهای آنان را تباه سازند؛ چراکه غلوّکنندگان بدترین مخلوق خدا هستند؛ عظمت خدا را کوچک دانسته و برای بندگان خدا قائل به ربوبیت شده اند.(۱)

و در حدیث دیگر می فرماید: «وای بر کسی که به ما نسبت دروغ دهد! گروهی درباره ما مطالبی می گویند که آن را قبول نداریم.»(۲)

امام علی (ع) فرمود: «از غلوّ و زیاده روی درباره ما (اهل بیت) بپرهیزید».(۳)

اگرچه در میان شیعیان کسی عقایدی چنین و در این حد نسبت به اهل بیت (ع) ندارد، اما رفتار و برخوردهای عده ای غلوّ آمیز است. کسانی که هنگام ورود به حرم مطهر یا رواق ها به سجده می افتند، اگر سجده شان برای

۱- بحارالانوار، ج ۲۵، ص ۳۴۶.

۲- بحارالانوار، ج ۲۵، ص ۳۸۶.

۳- عبد الرحمن بن محمد تمیمی، غررالحکم و دررالکلم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶، ص۱۱۸، ح۲۰۵۳.

شکر خداوند باشد مشکلی ندارد، اما اگر سجده با قصدی غیر از این باشد، حرام است.(۱)

آیت الله جوادی آملی دراین باره چنین می نویسد: .

فقهای بزرگوار ضمن فتوا به حرمت سجده برای غیر خدا گفته اند، آنچه را گروهی از شیعه به شکل سجده نزد قبر امیرمؤمنان، علی(ع) انجام می دهند، مشکل است که انسان به دلیل جایز بودن آن قائل شود، مگر آنکه به قصد شکر خدای تعالی به دلیل توفیق یافتن بر درک زیارت باشد.(۲)

یکی از زائران می گوید: هنگام ورود به رواق حرم مطهر امام علی (ع) به سجده افتادم و آستانه در را بوسیدم. وقتی بلند شدم، حضرت امام رحمه الله از داخل حرم به سمت من آمد و فرمود: اینجا (دستگیره در حرم) را ببوس، و او چندین مرتبه این را تکرار فرمود.(۳)

امام علی (ع) فرمود: «از مبالغه نسبت به ما بپرهیزید، ما را بنده پروردگار بدانید و آن گاه در فضل ما هرچه خواستید بگویید».(۴)

۳. بدعت گذاری در زیارت

۳. بدعت گذاری در زیارت

یکی دیگر از آسیب های زیارت، بدعت است. بدعت به این معناست که آنچه در دین نیست، به نام دین، در آن وارد شود یا آنچه جزو دین است، از متن دین خارج شود.

یکی از موارد بدعت، افزودن یا کاستن عبارت هایی از زیارت نامه یا دعاهایی است که از ناحیه امامان معصوم(ع) رسیده است. البته در خواندن زیارت نامه به خواندن زیارت های مأثور (صادره شده از ائمه) سفارش شده است. پس حال که زیارت های معتبری مثل زیارت امین الله و زیارت جامعه

۱- توضیح المسائل امام خمینی، ص ۱۴۷، مسئله ۱۰۹۰.

۲- ادب فنای مقربان، ج ۱، ص ۸۲.

۳- نشریه زائر، ش ۵۴، ص ۷۷.

۴- بحارالانوار، ج ۲۵، ص ۲۷۰.

کبیره در دسترس است که در هر زمان و در هر مکان می توان آن را خواند، احتیاجی به خواندن زیارت های غیرمعتبر نیست!

باید از اِعمال سلیقه و زیاد کردن عبارتی در متن زیارت پرهیز کرد، هرچند معنا را تغییر ندهد و مفهوم مثبتی داشته باشد. ائمه اطهار (ع) هم بر مراقبت از متون به کیفیتی که صادر شده است، تأکید داشتند.

شخصی می گوید: حضور امام صادق (ع) رفتم و گفتم: من از خودم دعایی اضافه کرده ام. امام فرمود: «آن را کنار بگذار و برای من نقل نکن.»(۱) حتی اجازه خواندن آن دعا را به آن شخص نداد.

مرحوم شیخ عباس قمی در پایان زیارت وارث می نویسد:

اضافه کردن برخی عبارت ها نظیر «فِی الجَنانِ مَعَ النَّبیینَ وَ الصِّدیقینَ والشُّهداءِ وَالصَّالحینَ و حَسُنَ اولئک رفیقا، السَّلامُ عَلی مَنْ کانَ فِی الحائِرِ...» زیادی و خودسرانه هست.(۲)

مرحوم میرزا حسین نوری می نویسد:

عده ای بعد از خواندن زیارت وارث که از امام معصوم صادر شده است، کلماتی را بر آن اضافه کرده اند که این کلمات دارای چند دروغ آشکار است و در کنار بدعت، جسارت افزودن بر کلمات امام را نیز به همراه دارد... و بسیاری برخواندن آن اهتمام دارند و حتی بعضی از اهل علم نیز دچار اشتباه شده اند. شخصی را دیدم که این گونه دروغ ها را برای شهدا، در زیارت نامه می خواند، به او گفتم بر شما ناپسند است که در چنین مکانی این دروغ ها را می خوانید، گفت: مگر اینها مستند نیست؟ گفتم: «نه.» گفت: اما در کتاب

۱- نشریه زائر، ش ۸۸، ص ۴۲، به نقل از: مرحوم کلینی.

۲- شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، قم، شرکت تعاونی ناشران قم، ص ۷۰۸.

مفتاح الجنان[(۱)] آن را دیده ام. ساکت شدم و او را رها کردم که عده ای را جمع می کرد و با استناد یک کتاب ناشناخته این گونه زیارت نامه می خواند.[(۲)]

بنابراین، در خواندن زیارت نامه ها باید تنها زیارت های مستندی را که از امام معصوم (ع) صادر شده باشد، خواند.

۴. رعایت نکردن آداب تشرّف

۴. رعایت نکردن آداب تشرّف

هدف از حضور در مکان زیارتی، عرض ادب و اظهار خاکساری در برابر ولیّ خداست، بنابراین، باید هنگام حضور در چنین مکان هایی آداب حضور رعایت شود. هجوم آوردن به طرف ضریح مطهر بدون اذن دخول و رعایت آداب تشرّف، خلاف ادب و بی احترامی بزرگی است. البته متأسفانه در بسیاری از مکان های زیارتی همه تلاش زائران رساندن دست خود به ضریح و تبرک جویی است، حال آنکه آیه شریفه می فرماید:

یا أَیّهَا الّذینَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُیُوتَ النّبِیّ ِ إِلاّ أَنْ یُؤْذَنَ لَکُمْ. (احزاب: ۵۳)

ای مومنان وارد خانه پیامبر نشوید مگر اینکه به شما اجازه داده شود.

پس این آیه، هم بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هم شامل دیگر معصومان می شود، حتی اگر این معصومان در حیات نیز نباشند.

بنابراین، رعایت نکردن آداب ورود و آزار رساندن و فشار آوردن به دیگران با هدف رسیدن به ضریح و دست رساندن به آن، هرچند با هدف تبرک جویی، خلاف آداب زیارت است و حتی اگر موجب صدمه رسیدن به دیگران و رنجش ایشان بشود، معصیت به شمار می رود.

۱- مفتاح الجنان غیر از مفاتیح الجنان شیخ عباس قمی است، و کتابی است در زمینه دعاها و اعمال روزها و ماه ها و زیارات، و تدوین کننده آن نامشخص است. بعضی مطالب این کتاب غیرمستند است؛. آقا بزرگ طهرانی، الذریعه الی تصانیف الشیعه، بیروت، دارالاضواء، چ ۲، ج ۲۱، ص۳۲۴.

۲- میرزا حسین نوری، لؤلؤ و مرجان، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۹، چ ۲، صص ۹۷ و ۹۸.

رفتار اولیای خدا، علما و اهل معرفت دراین باره، نشان می دهد که معرفت و شناخت زیارت شونده مهم ترین عامل برقراری ارتباط با اوست هرچند زائر به دلیل شلوغی برای رعایت حال زائران، کنار ضریح نیاید. در زندگی نامه آیت الله بهاء الدینی آمده است: ایشان بسیار ساده و بدون تکلّف به حرم (امام رضا) می رفت و گاهی وارد مسجد گوهرشاد می شد و روی زمین می نشست و می گفت: «زیارت امین الله بخوانید» و بعد از خواندن زیارت از حرم بیرون می رفت (داخل رواق نمی شد). اطرافیان به ایشان می گفتند، این زیارت خوش آیند ما نیست و تا داخل نرویم و نزدیک ضریح نشویم، زیارت مطلوب انجام نداده ایم. ایشان می فرمود: «زیارت، حضور (قلب) زائر نزد زیارت شونده است».

یکی از دوستان آن بزرگوار درباره ایشان می گوید:

در تشرّف به مشهد، برنامه زیارت ایشان داخل صحن بود و گاهی از زیر عینک نگاهی به طرف ضریح می انداخت (ولی داخل نمی شد)، اما بعد از همراهی ایشان به داخل می رفتیم و پس از خواندن زیارت به بالاسر می رفتیم و نماز زیارت و دعا می خواندیم و بر زیارت آقا ایراد داشتیم. شبی در عالم رؤیا دیدم که به من می گفتند: مثل ایشان (آیت الله بهاء الدینی) به زیارت بیایید. بعد از این متوجه شدم که در زیارت باید معرفت داشت و معرفت مهم است.(۱)

یکی از علمای گمنام می گوید: یکی از چیزهایی که به تجربه یافته ام و خیلی هم مؤثر است، مزاحمت نداشتن برای زوّار است؛ یعنی جایی که شلوغ است اصلاً نزدیک نرود. ایشان (امام رضا) همه جا حضور دارد. روزی من در

۱- سیری در آفاق، ص ۲۴۹.

فلکه بیرون از حرم نشسته بودم و زیارت نامه می خواندم، به دلیل رعایت حال زوّار، بسیار بهره مند شدم (و به من عنایت شد).(۱)

بعضی از زائران در داخل حرم با صدای بلند با یکدیگر صحبت یا دعوت به صلوات می کنند، این رفتار برخلاف سفارش قرآن است که می فرماید: «یا أَیّهَا الّذینَ آمَنُوا لا تَرْفَعُوا أَصْواتَکُمْ فَوْقَ صَوْتِ النّبِیّ؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، صدایتان را بلندتر از صدای پیامبر مکنید.» (حجرات: ۲) این عمل سبب سلب توجه و تمرکز افرادی که مشغول خواندن زیارت نامه هستند می شود. این اعمال در واقع از آن روست که زائر، حضور زیارت شونده را درک نکرده است، وگرنه هیچ وقت در حضور ولیّ خدا جسارت و سروصدا به پا نمی کند.

مرحوم شیخ محمدطه نجفی در سامرا به حرم عسکریین (ع) وارد شد، صداها به اذان بلند بود (هرکس در گوشه ای برای خود اذان می گفت)، ایشان آنها را از این کار منع کرد و این آیه شریفه را خواند: «ما لَکُمْ لا تَرْجُونَ لِلّهِ وَقارًا؛ شما را چه شده است که از شُکوه خدا بیم ندارید! »(۲) (نوح: ۱۳)

علامه مجلسی با اشاره به این آیه می نویسد: «بلند کردن صدا در حرم مطهر نبوی و مشاهد شریف ائمه (ع) چه در زیارت و چه در غیر آن، ناپسند و نادرست است.»(۳) مرحوم شیخ عباس قمی می نویسد: «ترک نکردن سخنان ناشایست و کلمات بیهوده و مشغول شدن به صحبت های دنیایی همیشه و در همه جا ناپسند است و موجب قساوت قلب می شود، به ویژه در اماکن مقدسه...».(۴)

۱- نشریه زائر، ش ۶۵، ص ۹، (آثار و برکات زیارت از زبان یکی از عرفای معاصر).

۲- آداب سفر حج، صص ۲۰۳ و ۲۰۳.

۳- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۲۵.

۴- مفاتیح الجنان، ص ۵۰۹، آداب زیارت.

در جایی که بالا بردن صدا برای اذان خلاف ادب باشد، صحبت کردن در امور مربوط به دنیا و صدا زدن یکدیگر بدون توجه به احترام مکان، به یقین بی احترامی و بی ادبی خواهد بود.

حتی کسانی که هنگام طواف اطراف ضریح، با صدای بلند دیگران را به صلوات دعوت می کنند و آرامش و حضور قلب زائرانی را که مشغول زیارت و نماز و دعا هستند به هم می زنند و سبب رنجش خاطر آنها می شوند، رفتارشان ناپسند و خلاف آداب زیارت است. در حالی که باید با سکوت و حضور قلب وارد شد، این گونه رفتارها نشانه بی معرفتی و بی توجهی زائر است.

۵. توجه و اهتمام به خرید سوغات

۵. توجه و اهتمام به خرید سوغات

سوغات سنّتی تأیید شده است، اما این مسئله در سال های اخیر دغدغه اصلی زائران شده است، به گونه ای که از ابتدای سفر بیشترین حواس و همت بسیاری از زائران خرید سوغات است و حتی زیارت ها و اعمال عبادی ایشان را تحت تأثیر خود قرار می دهد. بسیار دیده شده که در بهترین اوقات زیارت یا نماز، زائر به جای حضور در مکان های زیارتی، مشغول گشتن در بازار و خرید سوغات است و این امر در بین ایرانیان تبدیل به یک فرهنگ شده است.

سفرهای زیارتی همواره با معنویت عجین هستند و بهترین سوغات، نیابت در زیارت و دعا برای دوستان و عزیزان است و البته اندکی هم هدیه، به عنوان تبرک و یادگاری برای نزدیکان خاص سفارش شده است.

متأسفانه وجود انواع بازارها و کالاها در اطراف مکان های زیارتی، زمینه را برای سلب توفیق زائران ایجاد می کند و زائر به جای حضور در اماکن زیارتی به گشت زنی در بازار می پردازد در پایان نیز خسته و ناتوان به محل

استراحت می رود، درحالی که دیگر توانی برای زیارت و عبادت برایش نمانده است.

سفر هـای زیـارتی خـارج از کشور، افزون بر خسـارت معنوی برای زائر، خسارت های مادی سـنگینی هم برای کشور به همراه دارد. سنّت خریـد سوغات در سـفرهای زیارتی، در سال های گذشـته خریـد مُهر و تسبیح و تربت در سـفر به عتبات عالیات و آب زمزم در سـفر حج و زنجبیل و زعفران در سـفر مشـهد بود، اما اکنون خرید های بسیار سنگین و در بعضی موارد کالاهای تجملی، سبب فراموشی سنّت ساده گذشته شده است.

بر اساس گزارش سازمان حـج و زیارت، کاسب های مکه و مـدینه به حجم خرید زائران ایرانی بسـیار دلبسـته اند و بسـیاری از اجنـاس خـود را به صـورت اختصاصـی برای زائران ایرانی از کشورهـای مختلف وارد عربسـتان می کننـد. نیز بنـا بر نتایـج نظر سنجی به عمـل آمـده از زائران، نیمی از آنان در هر روز بیش از سه ساعت از وقت خود را به خریـد سوغات و کالا اختصاص داده انـد و تعـداد کمی از آنـان روزانه کمتر از یـک ساعت در بازارها به تفریـح پرداخته انـد و حـدود ۱۵درصـد بیشتر از پنج ساعت برای این کار وقت گذاشته اند.(۱)

صرف وقت بسـیار برای یک امر مسـتحبی و از دست دادن فرصت زیارت، یک روی سـکه است. چون به تدریج خواسته های بسـتگان دور و نزدیک بالاتر رفته و در برخی اوقات ناراحتی و گلایه آنها به دلیل نپسندیدن سوغات را به همراه دارد، نگرانی زائر در طول سفر بیشتر می شود.

صرف هزینه هـای سـنگین برای سوغـات در سـفر هـای زیـارتی خارج از کشور، خروج فراوان ارز از کشور و در پی آن زیان های شدید اقتصادی را به

۱- نمایشگاه هفته حج، حرم مطهر حضرت معصومه(س)، قم، اداره حج و زیارت استان قم.

همراه دارد. برای حل این مشکل باید زائر به اندازه نیاز سوغات تهیه کند تا هم به این سفارش مستحبی عمل کرده باشد و هم زیان های فردی و عمومی برای زائر و کشور به همراه نداشته باشد.

مقام معظم رهبری دراین باره می فرماید:

از جمله غفلت هـای احتمالی این است که کسانی به جای شـرکت در نمازهای جماعت به سـراغ زرق و برق های بی ارزش و پوچ و بازارها و مغازه ها بروند، برای اینکه جیب دولت های بیگانه و لاابالی نسبت به منابع مسلمین را پر کنند، جیب کارگر و سرمایه دار آنها را با پول ایرانی و با ثروت ملی شان پر کنند، به جای شـرکت در نماز جماعت به بازارگردی و تماشای اجناس بپردازنـد... کیسه هـا (سوغـاتی) را زیر بغـل بگیرنـد و اجناس را که در شـهر خودشان گاهی ارزان تر و بهتر از آنجا می توانند پیـدا کننـد، بگیرنـد بیاینـد. مفید و بهتر آن است که انسان به نماز، عبادت، ذکر و توجه بپردازد، اینها دسـتاوردهای واقعی حج است، سوغات اینهاست، سوغات، معنویتی است که با خودتان می آورید.(۱)

۶. سوءاستفاده مخالفان از رفتار و حرکت های نادرست مسلمانان

۶. سوءاستفاده مخالفان از رفتار و حرکت های نادرست مسلمانان

خوانـدن زیـارت و نمـاز زیـارت هنگام نمازهای واجب به ویژه وقت برپایی نماز جماعت خلاف ادب زیارت است و خوانـدن نماز واجب، مقدّم بر زیارت و نماز زیارت است.(۲) بعضی از زائران هنگام نماز واجب مشغول خواندن زیارت نامه و نمازهای مسـتحبی هسـتند و این عمـل در امـاکن زیارتی مثل مـدینه منوره زمینه بیشتری برای سوءاسـتفاده مخالفان را فراهم می آورد و آنان شیعیان را به سستی و بی توجهی به واجبات متهم می کنند.

۱- سایت دفتر مقام معظم رهبری. فرمایشات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران فرهنگی و اجرایی حج سال ۱۳۸۳.

۲- جنات ثمانیه، ص ۲۸.

درحالی که در آداب تشرّف وارد شده است اگر زائر وارد حرم شد و نماز جماعت برپا بود، آن را مقدّم بدارد و پس از آن مشغول زیارت شود؛ چون ادای حق خداوند، مقدّم بر ادای حق امام است.(۱)

در روایات نیز به اهمیت نماز اول وقت و حضور در مساجد و نماز جماعت توجه ویژه ای شده است. امام صادق (ع) فرمود: «فضیلت نماز اول وقت، بر آخر وقت همچون فضیلت و برتری آخرت بر دنیاست.»(۲) می فرماید: «به همراه قوم اهل سنّت در مساجد حاضر شوید.»(۳) یکی از یاران امام رضا (ع) می گوید:

به همراه امام رضا (ع) حرکت می کردم و کسی به همراه ما نبود، وقت نماز فرا رسید، امام (ع) فرمود: «اذان بگو تا با هم نماز بخوانیم. گفتم: آقا صبر کنید تا افراد دیگری هم بیایند و همه با هم نماز بخوانیم، امام فرمود: «هرگز نماز را از اول وقت بدون عذر تأخیر میانداز.(۴)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نیز نماز را در حرمین (مکه و مدینه) بسیار دوست می داشت، پس تو نیز بسیار در این دو مکان نماز بخوان و نمازت را تمام بخوان.(۵) امام صادق (ع) می فرماید: «کسی که در نماز جماعت اهل سنّت شرکت کند و در صف اول بایستد، گویا در صف اول جماعت پیامبر حضور یافته است.»(۶) از این دست تأکیدها و توصیه ها برای آن بوده است که عده ای از شیعیان به دلیل برگزاری

۱- جنات ثمانیه، ص ۲۸، به نقل از: تحیه الزائر.

۲- محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ترجمه: حمید رضا شیخی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۳، ج ۴، ص ۳۱۳۰؛ ح ۱۰۶۸۵، به نقل از: ثواب الاعمال.

۳- اصول کافی، ج ۲، ص ۶۳۵، باب ما یجب من المعاشره.

۴- بحارالانوار، ج ۴۹، ص ۴۹.

۵- ابی جعفر محمد بن حسن الطوسی، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، چ۴، ج ۵، ص ۴۲۵.

۶- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۲۹۹، ابواب صلاه الجماعه، باب حضور الجماعه خلف من لا یقتدی به التقیه....

نماز جماعت در حرمین توسط اهل سنّت، به حضور در نماز جماعت آنان تمایلی نداشتند.

بـدیهی است، هنگام نماز، توقف در کنار بقیع و خواندن زیارت نامه و نماز، عمل پسـندیده ای نیست و نباید به گونه ای رفتار کنیم که سرزنش و بدگویی دیگران را به همراه داشته باشد.

امام صادق (ع) می فرماید:

مبادا کاری کنید که ما را برای آن سرزنش کنند. همانا فرزند بد برای رفتار بدش پدر را بدنام می کند، شما برای آن کس که به او دل سپرده ایـد [امام خود] آبرو باشـید و مایه بـدنامی نباشـید، در میان آنان [اهل سنّت] نماز بگزاریـد و در هیچ کار خیر آنان بر شما سبقت نگیرند، شما به (انجام) کار خیر از آنان سزاوارترید.(۱)

عبور در بین صف های نمازگزاران هنگام نماز جماعت، یکی دیگر از رفتارهای ناپسندی است که در مکان های زیارتی دیده می شود و جلوه ای ناپسند از نماز جماعت در اماکن زیارتی به نمایش می گذارد، ضمن اینکه عبور از مقابل نمازگزار مکروه است و برخی از اهل سنّت نیز آن را حرام می دانند و واکنش نشان می دهند و یکی از بد رفتاری های آنها با بعضی از زائران، مربوط به همین عمل است.

دور هم نشـینی افراد در مکان های مقدس و گفت وگوهای بی ارتباط با فضای معنوی این مکان ها رفتار ناپسند دیگری است که در جاهایی مثل مکه و مدینه و عتبات عالیات سـبب بدنامی شـیعیان و ایرانیان می شود و در احادیث بسیاری آمده است که خط مشی شیعه بایـد براساس عزت و مصـلحت باشـد و از رفتارهایی که بهانه برای مخالفان ایجاد می کند پرهیز کرد، ضـمن اینکه سخن گفتن از دنیا در مسجد مکروه است.

۱- اصول کافی، ج ۲، ص ۲۱۹، باب التقیه.

۷. بی توجهی به حقوق همراهان در سفر

۷. بی توجهی به حقوق همراهان در سفر

یکی از وظایف اخلاقی و اسلامی هر مسلمان، رعایت حقوق دیگران است. این مسئله در سفرهای زیارتی که سفری معنوی است، توجه بیشتر می طلبد. لازمه بهره مند شدن از آثار و برکات زیارت، رعایت حقوق همراهان است.

امام صادق (ع) فرمود: «تلاش کن با همراهانت با خوش اخلاقی رفتار کنی و مراقب زبانت باشی و خشم خود را فروخوری و از بیهوده گویی بپرهیزی و گذشت داشته باشی و سخاوتمند باشی».(۱)

اما بعضی از زائران به این گونه وظایف توجه نمی کنند و از روی غفلت و گاه بر اثر خودخواهی سبب زحمت و ناراحتی برای دیگران می شوند. کسانی که در مسیر رفت وآمد زائران ایستاده یا نشسته مشغول زیارت یا نماز خواندن یا قرائت قرآن هستند و سبب ازدحام در مسیر حرکت و زحمت برای دیگران می شوند که نه تنها پاداشی برایشان نیست، بلکه در مواردی دچار گناه نیز شده اند.

کسانی که برای نشستن در صف های نماز اصرار دارند یا جای دیگران را تصرف می کنند، رفتارشان نادرست است و گاه حکم نشستن در مکان غصبی را دارد. پیامبر هرگاه به منزلی وارد می شد، در پایین مجلس همان جا که وارد می شد، می نشست.(۲)

ایشان توصیه می فرمود: «اگر به مجلسی وارد شدی و کسی برای تو جا باز نکرد، در مجلس بنگر هرکجا جای راحتی برای نشستن بود، همان جا بنشین».(۳)

۱- اصول کافی، ج ۴، ص ۲۸۶، باب الوصیه.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۰۸، ابواب احکام العشره، باب ۷۵.

۳- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۴۶۵.

آیت الله جوادی آملی می فرمود:

یک روز جمعه در مسجد الحرام برای نماز نشسته بودیم در این بین یک شخص خود خواه آمد و با فشار خود را داخل صف کرد، به گونه ای که یک نفر دیگر از صف خارج شد و برخاست و از مسجد الحرام خارج شد. آن گذشتی که آن شخص (از صف خارج شده) انجام داد، ثوابش هزاران برابر از آن نمازی که این شخص خواند بیشتر است.(۱)

در برنامه های گروهی، رعایت حقوق همراهان، گذشت و مقدّم داشتن دیگران و کمک کردن به ایشان از وظایف مهم و مورد سفارش است.

در سوار شدن به اتوبوس یا هواپیما و در نشستن و پیاده شدن، رعایت حقوق همراهان نشانه دقت و وظیفه شناسی زائر است. خودخواهی و بی توجهی به همراهان برخلاف اخلاق اسلامی است.

امام صادق (ع) می فرماید: «اگر کسی چهل قدم با مؤمنی هم سفر شود، خداوند درباره (حقوق) او از وی می پرسد.»(۲) همچنین فرمود: «هر کس در راهی با برادر دینی خود همراه شود، سپس (از روی بی توجهی) از او پیش افتد، به اندازه ای که از جلوی چشم رفیق خود پنهان شود، به او ستم کرده است».(۳)

بنابراین، در سفرهای گروهی در سوار و پیاده شدن، غذا خوردن، نشستن در مجالس، شرکت کردن بهنگام در برنامه های گروهی و تباه نکردن وقت دیگران... باید حال همراهان را رعایت کرد؛ چراکه بی توجهی به همراهان و خودخواهی، در کنار از دست دادن توفیق های معنوی، در مواردی گناه خوانده می شود.

۱- نشریه زائر، ش ۱۱۸، ص ۱۵، گفت وگو با استاد حسن ممدوحی.

۲- بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۲۷۵.

۳- بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۱۷۵.

امام علی (ع) فرمود: «تداوم همراهی و هم سفری، به محبت و نرمش متقابل بستگی دارد».(۱)

رعـایت حـال افراد سـالخورده و مقـدّم داشـتن آنـان در مجـالس و سوار و پیـاده شـدن از وسایـل و یاری رسانـدن به ایشان، از وظایف اخلاقی است که بعضی از زائران بدان توجه نمی کنند و تنها به فکر خود هستند. تحمل و بردباری در برابر لغزش های دیگران و حوصله به خرج دادن در برابر اتفاقات پیش بینی نشده، به زیبایی سفرهای گروهی می افزاید.

امـام علی (ع) فرمود: «زیبـایی و آرامش خـاطر در طول سـفر، به بردبـاری و تحمّـل مشـکل هـا (ولغزش های دیگران) بسـتگی دارد.»(۲) رعایت همه حقوق و توجه به وظایف اخلاقی، صمیمیت و رفاقت و همدلی را در گروه به همراه خواهد داشت.

۸. رعایت نکردن شئونات اسلامی در اماکن زیارتی

۸. رعایت نکردن شئونات اسلامی در اماکن زیارتی

رعایت شـئونات اسـلامی مورد تأکید آیات قرآن، ائمه معصوم(ع) و بزرگان دین است که در سـفرهای زیارتی اهمیت بیشتری می یابد. زائر با حفظ شأن خود، حرمت اماکن زیارتی را حفظ می کند و این اماکن، فضایی متفاوت جلوه خواهد کرد.

رعایت شـئونات اسـلامی در مکان های زیارتی که زائران مسـلمان از دیگر مـذهب ها نیز حضور دارنـد، اولویت بیشتری دارد. رفتار و ظاهر زائر شیعه باید موجب زینت و افتخار ائمه باشد.

بعضـی از زائران به شـئونات اسلامی توجه نمی کنند و با ظاهری نامناسب در اماکن زیارتی حاضر می شوند، به ویژه بانوان که با رعایت نکردن پوشش و

۱- غررالحکم و دررالکلم، ص ۲۴۴، شماره ۴۹۸۲.

۲- غررالحکم و دررالکلم، ص ۴۲۰، ح ۹۶۲۲.

حجاب اسلامی و در مواردی با آرایش به مکان های زیارتی وارد می شوند و فضای معنوی آنجا را آلوده می سازند و حرمت آن اماکن را می شکنند و مانع حضور قلب و تمرکز معنوی دیگر زائران می شوند. این در حالی به پوشش اسلامی بی توجهی می شود، که آیات قرآن بر ضرورت آن تأکید دارد و می فرماید:

وَ قُلْ لِلْمُؤْمِناتِ ... لایُبْدینَ زینَتَهُنّ إِلاّ ما ظَهَرَ مِنْها وَ لْیَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنّ عَلی جُیُوبِهِنّ... .(نور: ۳۱)

به زنان باایمان بگو... زیورهای خود را آشکار نگردانند مگر آنچه (طبعاً) از آن پیداست و باید روسری خود را برگردن خویش (فرو) اندازند... .

در آیه ای دیگر آمده است:

وَ قَرْنَ فی بُیُوتِکُنّ وَ لا تَبَرّجْنَ تَبَرُّجَ الْجاهِلِیّه الْأُولی. (احزاب: ۳۳)

در خانه های تان قرار بگیرید و مانند روزگار جاهلیت قدیم زینت های خود را آشکار نسازید.

بنابر فتوای عالمان و فقیهان، زنان باید تمام بدن به جز گردی صورت و دست ها تا مچ را از نامحرم بپوشانند و پوشش با چادر بهتر است و از لباس هایی که جلب توجه نامحرم می کند، باید پرهیز شود.(۱)

رعایت پوشش در حال نماز، دعا و زیارت نیز در فتوای فقیهان توجه شده است و باید حجاب کامل را رعایت کرد.

مرحوم شیخ عباس قمی می نویسد:

زن هایی که به اسم زیارت خود را آرایش می کنند و با لباس های نامناسب به زیارت می روند، در حقیقت زیارت آنها از عبادات خوانده نمی شود (و پاداش ندارد) بلکه از منکرات (کارهای زشت) آنهاست (و گناه به شمار می رود).(۲)

۱- سید مسعود معصومی، احکام روابط زن و مرد، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۰، چ ۲۴، صص۹۷و۹۸.

۲- مفاتیح الجنان، صص ۵۱۰ و ۵۱۱، آداب زیارت.

بی توجهی به پوشـش اسلامی در مکان هایی که زائران مسلمان دیگر کشورها نیز حضور دارند، به ویژه در مکان های زیارتی مکه و مـدینه، در کنار شکسـته شـدن حرمت این مکان ها، موجب متهم شدن همه زنان شـیعه و ایرانی به بدحجابی نیز خواهد شـد و زمینه تبلیغـات نـادرست بر ضـد شـیعیان و ایرانیان فراهم خواهـد کرد که البته گناهی بزرگ و نابخشودنی است. گفتنی است در سال های اخیر عده ای از زنان بی توجه و ناآشنا به وظایف در مکه و مدینه نیز حضور می یابند.

آقایان نیز با اسـتعمال دخانیات و پوشیدن لباس های نامناسب فضای اماکن زیارتی را آلوده می سازند که رعایت این امر بسیار ضروری است. مکـان هـایی که محل نزول و حضور ملائکه الهی هست، با این سـلوک و رفتار ها همخوانی نـدارد و نشانه کم توجهی زائر است.

۹. تغییر فرهنگ زیارت به سیاحت

۹. تغییر فرهنگ زیارت به سیاحت

سفرهای زیارتی، سـفرهایی بسـیار معنوی و اثرگذار برای کسانی است که با تحمل مشـکلات بسـیار، به آن اقدام می کنند. در گذشـته به افرادی که به مکان های زیارتی تشرّف می یافتند، بسیار احترام و توجه می شد و حتی پس از سفر با عنوان ویژه ای خوانـده می شدنـد. کسـانی که به مکه مشـرّف می شدنـد، حـاجی و کسـانی که به کربلا می رفتنـد، کربلایی و کسانی که به مشهد عزیمت می کردند، مشهدی خطاب می شدند و توفیق حضور در چنین اماکنی بسیار باارزش شناخته می شد.

اما در عصـر حاضـر که سـفرها آسان شـده و به آسانی و در زمان کوتاه می توان راه های طولانی را پیمود و به مسافرت رفت، این مسئله سبب شده انگیزه مسافرت به اماکن زیارتی در بعضی افراد دگرگون شود و عده ای به

قصـد سـیاحت و مشاهـده اماکن زیارتی اقدام به سـفر کنند که این خود، زمینه به وجود آمدن دیگر آسـیب ها نیز خواهد بود. مقام معظم رهبری دراین باره می فرماید:

نگـاه به حـج به صورت یـک سـفر گردشـی یـا خـدای نکرده با یک اهـداف دیگر که گفتنی نیست، این نفس و هوای انسان، انسان را به خیلی جاها می کشاند، باید اینها را مراقبت و جلوگیری کرد، این انگیزه های مادی باید در حج دور شود.(۱)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

یأتی عَلَی الناسِ زَمانٌ یَکونُ حَجُّ المُلوکِ نُزْهَه وَ حَجُّ الاَغْنیاءِ تِجاره و حجُّ المَساکینَ مَسلَةً.(۲)

زمانی خواهد آمد که پادشاهان به قصد سیاحت و ثروتمندان به قصد تجارت و نیازمندان به قصد گدایی حج خواهند گزارد.

از طرفی بسیاری از سـفرهای زیـارتی به صـورت گروهی انجـام می پـذیرد و حمـل و نقـل و تغـذیه و اسـکان زائران بر عهـده مجمـوعه ای خـاص است و این امر نیز انتظارهـای بعضـی از زائران را بالاـ می برد. بـدین ترتیب اعـتراض و شـکایت از دسـت اندرکاران به سبب برخی کاستی ها یا پرتوقعی زائر، از آسیب های این گونه سفرهاست.

عـده ای نه تنهـا روحیه قدرشناسـی از دست انـدرکاران و عوامـل گروه ندارنـد، همیشه با رفتاری طلبکارانه کاستی ها یا هزینه اندکی را که پرداخته اند، به رخ می کشند و خواسته های نابجایی مطرح می کنند.

امام صادق (ع) فرمود:

۱- سایت مقام معظم رهبری، فرمایشات معظم له در جمع کارگزاران فرهنگی و اجرایی حج ۱۳۸۵.

۲- تهذیب الاحکام، ج ۵، ص ۴۶۳، ابواب کتاب الحج، باب ۲۶.

از ما نیست کسی که با همراهان خود به نیکی، هم نشینی و با دوستان خود مدارا نکند و در غذا خوردن خواسته دیگران را در نظر نگیرد و در خُلق وخو اخلاق دیگران را نادیده بگیرد.(۱)

۱۰. عادی شدن زیارت و از دست رفتن فرصت ها

۱۰. عادی شدن زیارت و از دست رفتن فرصت ها

امروزه مسافرت بسیار آسان شده و مشکلات سفر در مقایسه با گذشته بسیار ناچیز است، اما توفیق سفر زیارتی برای بعضی افراد تنها یک بار فراهم می شود. بنابراین، این گونه سفرها اهمیت بیشتری دارند. با این حال برخی زائران به اهمیت آن و سختی های فراهم شدن چنین سفری پی نبرده اند و بیشتر وقت خود را در محل استراحت یا در بازار و مکان های غیرزیارتی سپری می کنند.

هنگام تشرّف به حرم نیز رفتن کنار ضریح و دست رساندن به ضریح برایشان مهم است، ولی درباره جایگاه ولیّ خدا و ارتباط معنوی که می توان با امام و ولیّ خدا برقرار کرد چندان معرفت ندارند، مکان هایی که مرکز نزول رحمت و فیض الهی است و بهترین مکان برای عبادت و ارتباط با خداست.

امام خمینی به خادمان و دست اندرکاران آستان قدس رضوی می فرمود: «چه سعادتی دارید که چشم های شما به آن بارگاه عظیم ملکوتی باز می شود و در آن حرم شریف، مرکز علم و مرکز ملائکه، می روید و ما حسرت آن داریم.»(۲) مقام معظم رهبری نیز می فرماید:

سرگرم شدن به زخارف پوچ، بی ارزش و سرگرمی های معمولی دنیوی در حج، بلای بزرگی برای حاجی است که پول خود را خرج، عمر خود را

۱- مکارم الاخلاق، قم، ص ۲۵۰.

۲- صحیفه امام، مجموعه آثار امام خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۸، چ ۱، ج ۱۲، ص ۱۰۶.

مصـرف می کند. از جسم و جان خود مایه می گذارد، آن وقت دست خالی برگردد. دست خالی برگشتن از حج، یعنی توفیق نیافتن به بازسازی اخلاقی، به عبرت گیری، به بهره مندی معنوی؛ این دست خالی برگشتن حیف نیست؟(۱)

بنـابراین زائر بایـد بـا حضور قلب و درک درست از آن جایگـاه وارد شود، نه اینکه حواس و نگـاهش به در و دیوار و تزئینات حرم باشـد، و اگر به دلیل شـلوغی موفق به حضور در کنار ضـریح نشـد، زیارت خود را پـذیرفته و پسـندیده نداند. مقام معظم رهبری می فرماید:

اعمال را باتدبر انجام دادن و رعایت حالت خضوع و خشوع و رعایت ممنوعات دوران احرام، هرکدام یک درس است و نباید بـا انگیزه هـای کوچـک دنیـایی باطل کننـد... مشـکل دیگر، وقت نماز بگـذرد و جلوی چشم مردم محضـر (به جهت نرفتن به جمـاعت و پرداختن به خریـد) و تـوهین به حـاجی ایرانی محسـوب بشود و چیزهـای دیگری که در خلال این است، این یک هوس کم اهمیت و حقیر است که کل آن فضای معنوی را ممکن است تحت تأثیر قرار بدهند.(۲)

بی برنـامگی و تلـف شـدن وقـت، از مـواردی اسـت کـه در بعضـی از زائران مشاهـده می شـود، زائرانی کـه برای بهره برداری مطلوب از سـفر معنوی زیـارت هیـچ برنـامه منظمی ندارنـد و زمـان معینی برای رفتن به حرم و انجام اعمال در نظر نگرفته انـد، بـاارزش ترین فرصت هـا را از دست می دهنـد. امام علی(ع) فرمود: «اِضاعَهُ الْفُرْصَه غُصَّه؛ از دست رفتن فرصت، سـبب غصه و حسرت خواهد شد».(۳)

این عـده هنگام وداع و جداشدن از آن مکان به خود می آیند، اما اگر زائر بهترین زمان را برای برنامه های زیارتی و عبادت و ختم قرآن قرار دهد و وقت های استراحت یا بازگشت از حرم را برای بازار قرار دهد، استفاده

۱- صحیفه حج، مجموعه سخنان و پیام های مقام معظم رهبری، تهران، نشر مشعر، ۱۳۸۲، چ ۱، ص ۲۳۶.

۲- سایت مقام معظم رهبری، فرمایشات معظم له در جمع کارگزاران حج، ۱۳۸۶.

۳- وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۸۴، ابواب جهاد النفس، باب ۹۱.

مطلوب از سفر برده است. امام صادق (ع) فرمود: «هرگاه توفیق حضور در مسجد النبی پیدا کردید، بیشتر به ذکر و نماز بپردازید و بدانید همیشه این فرصت ها فراهم نمی شود».(۱)

آن امام(ع) باز می فرماید: «هرکس در مکه قرآن را ختم کند، پیش از مرگ، رسول خدا را زیارت (مشاهده) خواهد نمود».(۲)

۱۱. بی توجهی به قداست اماکن زیارتی

۱۱. بی توجهی به قداست اماکن زیارتی

در اسلام همان گونه که برخی زمان ها شرافت و قداست ویژه ای دارند، برخی مکان ها نیز نسبت به دیگر مکان ها فضیلت و پاکی دارند. در واقع یک قطعه زمین با زمین دیگر تفاوتی ندارد، اما وقتی در آن زمین پیامبر یا ولیّ خدا دفن می شود، به واسطه ایشان شرافت و فضیلت و برکتی می یابد که پیش از آن نداشته است، ازاین رو، احترامش لازم و اهانت به آن حرام می شود.

امام صادق (ع) فرمود:

خداوند متعال از قبرها و مکان های روی زمین شش بقعه را اختیار کرد (امتیاز برتری داد): بیت الله الحرام (کعبه) سرزمین حرم، مزار پیامبران و اوصیا، محل شهادت شهدا و مساجدی که نام خدا در آنها برده می شود.(۳)

مکان هایی که نظر و عنایت خداوند بر آنهاست، قداست دارد و حفظ حرمت آن لازم است. اما بعضی از زائران بدون توجه به قداست این مکان‌ها در گوشه و اطراف رواق ها می خوابند و سبب بی حرمتی می شوند. خوابیدن در حرم ائمه، عملی ناپسند است، همان گونه که خوابیدن در مسجد مکروه است.

۱- بحارالانوار، ج ۹۶، ص ۳۸۱.

۲- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۸۲.

۳- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۶۶.

در مکان هایی که بایـد با رعایت آداب و خضوع و سـر به زیر افکنده وارد و در آنجا به ذکر و دعا مشـغول شد، افرادی بدون رعـایت ادب زیـارت بـا تلفن همراه خود به مکـالمه مشـغول و در اطراف ضـریح و رواق ها به فرسـتادن پیامک یا فیلم برداری سرگرم هسـتند؛ مکان هایی که باید با گام های کوتاه و زبانِ ذکر و تسبیح و صلوات در آنها وارد شد، با فیلم برداری و گفت وگو و سرگرم شدن به تلفن همراه، هیچ تناسبی ندارند و نوعی بی توجهی به قداست آنجاست.

رعایت نکردن نظافت و بهـداشت نیز با حفظ حرمت و قـداست مکان های زیارتی سازگاری ندارد، حال آنکه اسـلام با تأکید بسیار، مسلمانان را به رعایت نظافت و حفظ بهداشت موظف کرده و نظافت را نشانه ایمان دانسته است.(۱) ریختن مواد اضافی مصرف شده در صحن ها و رواق ها، بی احترامی آشکار به مکان های مقدس و زیارتی است.

۱۲. ناآشنایی به تعامل با دیگر ملیت ها

۱۲. ناآشنایی به تعامل با دیگر ملیت ها

هر ملت و کشوری فرهنگ و آداب و رسوم و باورهای ویژه ای دارد و حتی در یک کشور، هر شـهری آداب و فرهنگ خاص خود را دارد. آشـنایی بـا فرهنـگ و باورهـای هر ملتی، احترام به فرهنـگ ایشـان و ارتبـاط بـا ملیت های دیگر را فراهم خواهد سـاخت. امـام علی (ع) به حسـین (ع) فرمـود: «پسـرم حسـین! هرگـاه در کشور و شـهر غریـبی بودی، بـا آداب آنـان معاشـرت کن».(۲)

آشنایی نداشتن با فرهنگ و باورهای دیگر ملت ها سبب سردرگمی و نگرانی و در مواردی موجب مشکلات برای زائر خواهد شد و زمینه را برای سوءاستفاده مخالفان و متهم کردن شیعیان و ایرانیان فراهم خواهد ساخت. هر

۱- بحارالانوار، ج ۵۹، ص ۲۹۱.

۲- «حسین اذا کنت فی بلده غریبا فعاشی بادابها»، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۲۶۷.

زائر از هر کشور و هر نژادی مهمان زیارت شونـده است و رعایت احترام ایشان لازم است و برخورد عاطفی و صـمیمانه با وی واکنشـی متقابل را به همراه خواهـد داشت همچنین، برخی بـدبینی ها و تبلیغات مسـموم را از بین خواهـد برد. علی (ع) فرمود: «همیشه با یکدیگر زیبا سخن بگویید تا پاسخ زیبا و مؤدبانه بشنوید».(۱)

لازم نیست در تعامل با دیگر کشورها و مـذهب ها به باورهای ایشان پای بنـد باشـیم، بلکه احترام نهادن به شخصـیت و آداب آنان و رعایت ادب ایشان زمینه ساز رفتار مناسب و شایسته از ایشان خواهد شد.

امام علی (ع) فرمود: «بکوشـید با اخلاق و آداب مردم معاشـرت و مـدارا کنید، هرچند در اعمال ویژه، مخصوص به خود عمل می کنید».(۲)

۱۳. اسراف

۱۳. اسراف

اعتـدال، از خصـلت های نیکوی انسانی و اسـلامی است و به رعایت آن در همه امور در آیات و روایات تأکیـد و از اسـراف و زیاده روی به شدت نهی و از گناهان شمرده شده است. خداوند در آیه ای می فرماید: «و اَنَّ المُسرِفِینَ هم اَصحابُ النَّارِ؛ همانا اسراف کنندگان یاران آتش اند». (غافر:۴۳)

امام علی (ع) فرمود: «اسراف، موجب هلاکت و نابودی و میانه روی، مایه زیادی ثروت است».(۳)

متأسـفانه در جـامعه ما اسـراف گرایی در حال گسترش و در حال تبـدیل شـدن به یک فرهنگ است. بسیاری از مردم به دلیل ناآشـنایی بـا فرهنـگ میـانه روی و در بسـیاری از موارد به دلیـل تفاخر، به اسـراف روی می آورنـد و آن را امری عادی و کم اهمیت می دانند پس به طور طبیعی در سفرهای زیارتی

۱- غررالحکم و دررالکلم، ص ۴۳۶، ح ۹۹۷۹.
۲- غررالحکم و دررالکلم، ص ۴۳۷، ح ۱۰۰۲۷.
۳- آداب سفر حج، ص ۱۶۲، به نقل از: بحارالانوار، ج ۵۹، ص ۱۹۲.

و مخارج پس از سفر و مهمانی آن نیز به اسراف و صرف هزینه های سنگین و غیرضروری روی می آورند و آن را لازم می پندارند، درحالی که بی توجهی زائر به این امر سبب بی بهره شدن از توفیقات معنوی زیارت خواهد شد.

هزینه کردن در کارهای غیرضروری و خرید کالاهایی که چندان نیازی به آن نیست و خرید کالاهای چشم گیر نمونه هایی از اسراف در سفرهای زیارتی است. امام علی (ع) فرمود: «خرج کردن دارایی در راه نادرست، زیاده روی و اسراف است».(۱)

برخی زائران بیش از نیازشان، برای طول سفر و میان راه غذا و مواد غذایی با خود برمی دارند، ولی مقداری از آن را مصرف می کنند و باقی مانده را دور می ریزند، در حالی که در آیه قرآن به طور صریح آمده است: «کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبّ الْمُسْرِفینَ؛ بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید، همانا خداوند اسراف کنندگان را دوست نمی دارد». (اعراف: ۳۱)

امام صادق (ع) فرمود: «کمترین میزان اسراف، دور ریختن باقی مانده ظرف (غذا یا آب)، هر روز لباس خوب پوشیدن (وکهنه کردن آن) و دور انداختن هسته خرماست».(۲)

هزینه های سنگینی که پس از بازگشت از بعضی سفرهای زیارتی، زائران می پردازند و گاه از هزینه سفر هم بیشتر است، از نمونه های آشکار اسراف است که بیشتر اوقات از تفاخر افراد برمی خیزد.

۱- بحارالانوار، ج ۴۱، ص ۱۰۸.

۲- بحارالانوار، ج ۴۱، ص ۱۰۸.

فصل پنجم: با برنامه سازان

اشاره

فصل پنجم: با برنامه سازان

امروزه نیاز به رسانه های عمومی بخشی از زندگی مردم شده و نقش رسانه های گروهی به ویژه صداوسیما در جهت دهی افکار و اندیشه های مردم و فرهنگ سازی، نقشی انکار ناپذیر است. رسانه ها از ابزار مهم در تأثیرگذاری بر افکار عمومی هستند. تهاجم تبلیغاتی با استفاده از رسانه ها، به ویژه رسانه های صوتی و تصویری، یکی از مهم ترین ابزار به زانو درآوردن حکومت ها و ملت هاست.

با توجه به تأثیرگذاری این رسانه، نقش صداوسیما در نظام اسلامی جایگاهی مهم دارد و برنامه ریزان و برنامه سازان رسالتی خطیر برعهده دارند. دراین میان، برنامه هایی که با محتوای مذهبی ارائه می شود و با مکتب اهل بیت (ع) پیوند دارد، حساسیت بیشتری می طلبد. از سویی اعتقاد و ارتباط داشتن به اهل بیت(ع) در تمام سطوح جامعه رسوخ کرده است و از سوی دیگر با توجه به حجم گسترده تبلیغات دشمنان بر ضد مکتب اهل بیت و نیز در پی شبهه پراکنی های وسیع علیه مکتب شیعه، نقش رسانه ملی در برنامه سازی بسیار حساس و ظریف هست.

رسانه ملی به عنوان یک دانشگاه عمومی که فرد فرد جامعه در آن عضو است، در تهیه برنامه های مذهبی به ویژه برنامه هایی که مانند زیارت به طور مستقیم با اهل بیت ارتباط دارد و به اماکن مقدس مربوط می شود، باید

به گونه ای باشد که ضمن رد شبهه های جدید، فرهنگ درست زیارت را در جامعه رواج دهد.

۱. نقد عملکرد رسانه و توصیه ها

۱. نقد عملکرد رسانه و توصیه ها

اگرچه رسانه ملی برنامه های بسیار مفیدی مربوط به زیارت به ویژه در مناسبت های میلاد و شهادت ائمه تهیه و پخش می کند، به دلیل حساسیت موضوع زیارت و شبهه پراکنی فرقه هایی که زیارت مشاهد مشرّفه را شرک می پندارند، گاه برخی برنامه ها به این شبهه ها دامن می زنند. همچنین، در بعضی سریال هاو فیلم های سینمایی نشانه هایی از خرافه گرایی در باب زیارت دیده می شود، مانند روشن کردن شمع در برخی مکان های زیارتی یا سقاخانه ها، یا در مواردی بهانه دادن به شبهه افکنان نظیر طناب بستن به گردن افراد مریض و بستن آن به پنجره فولاد که اثری نامطلوب برروی نا باوران و مخالفان این امر دارد.

ازآنجاکه تأثیرگذاری برنامه های رسانه ملی سریع و ژرف است، جامعه از آن گونه رفتارها برداشت درستی خواهد کرد.

با اینکه حجم برنامه های زیارتی زیاد است، کمتر به آداب تشرّف به اماکن زیارتی پرداخته شده و چون هدف حضور در مکان های زیارتی عمیق تر شدن ارتباط معنوی است، برنامه ها به جنبه های ظاهری زیارت بیشتر توجه دارد و به بعد معرفتی زیارت و آثار تشرّف به مکان های زیارتی بسیار کم پرداخته است. به نظر می رسد به بعضی از مناسبت ها نیز (شهادت یا میلاد بعضی از ائمه) بیشتر توجه و برنامه های بیشتری ساخته می شود. پس آشنایی مردم با دیگر ائمه محدود می ماند و از جنبه های مختلف زندگی و فضیلت زیارت ایشان کمتر برنامه تهیه می شود.

بایـد برنامه ریزی و برنامه سازی بر محور ایجاد فرهنگ درست زیارت متمرکز و برنامه هایی تهیه شود که آداب درست ورود به مکـان های زیارتی، آسیب های زیارت و... را به مردم یادآوری کنـد. در مناسـبت های زیارتی (ولادت ها و شـهادت های ائمه و بعضـی امـام زادگـان، ایام حـج، مبعث رسول اکرم، ...) از کارشـناسان توان منـد و خبره دعوت به عمل آیـد و در زمینه ژرف سـازی معرفت به جایگـاه اهل بیت و اهمیت تشـرّف به مکان های زیارتی و زیارت درست، بیشتر تلاش بشود. برای ایام شهـادت و ولاـدت ائمه (ع) یکسـان برنامه سازی بشود؛ اگر مناسـبت ها در روزهای غیرتعطیل هست، برنامه های کوتاه و مفید درباره آن مناسبت تهیه و در لابه لای برنامه ها پخش شود.

برنامه هایی مربوط به خرافه ها (که در آسـیب شناسـی زیارت بـدان پرداخته شـده و مصادیق آن آمـده است) و شـیوه برخورد بزرگان با خرافات تهیه و به ویژه در مناسبت های زیارتی پخش شود.

۲. پیشنهاد های برنامه ای

اشاره

۲. پیشنهاد های برنامه ای

زیر فصل ها

الف) پخش احادیث زیارت

ب) پخش زیارت علما هنگام حضور در مکان های زیارتی

ج) تهیه ویژه برنامه هایی از سیره علما درباره زیارت

د) پخش میزگرد های تخصصی

هـ) پخش جلوه های زیارت

و) گفت وگو با علما

ز) گزارش ویژه

الف) پخش احادیث زیارت

اشاره

الف) پخش احادیث زیارت

احادیث ائمه اطهار (ع) گنجینه ای عظیم از آموزه های معنوی و معرفتی است. احادیث مربوط به اهمیت زیارت، آداب زیارت و آثار زیارت تأثیر والایی در آشنایی مردم از زیارت درست دارد. احادیث زیارتی را می توان در برنامه های گوناگون و در قالب زیرنویس بیان کرد.

در ایام ولادت یا رحلت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله این احادیث مناسب است: پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

مَنْ زارَ قَبْری بَعدَ مَوْتی کَمَنْ هاجَرَ اِلَیَّ فی حَیاتِی فَانْ لَمْ تَسْتَطیعوُا فَابْعَثُوا اِلَیَّ السَّلامَ فانّه یَبْلُغَنی. (۱)

کسی که بعد از مرگم به زیارت من بیاید، مانند کسی است که در زمان حیاتم به زیارت و دیدن من آمده است و اگر برایتان ممکن نیست (به زیارتم بیایید) پس بر من سلام بفرستید که سلام (شما را) به من می رسد.

زید شحام از امام صادق (ع) پرسید: «ما لِمَنْ زارَ رسولَ الله قالَ کَمَنْ زارَ اللهَ فَوْقَ عَرشِهِ؛(۲) چه فضیلتی است برای کسی که به زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله برود؟ «فرمود: مانند کسی است که خدای عزوجل را در عرش ملاقات کرده باشد».

زیارت امیرمؤمنان، علی(ع)

زیارت امیرمؤمنان، علی(ع)

در ایام ولادت یا شهادت یا ایام زیارتی امام علی (ع)، مناسب است این گونه احادیث زیرنویس شود.

امام صادق (ع) فرمود:

کسی که پیاده به زیارت امیرمؤمنان، علی (ع) برود، برای هر قدمی که برمی دارد، پاداش یک حج و عمره به او می دهند و اگر پیاده (به خانه خود) برگردد، بر این قدمی که برمی دارد، پاداش دو حج و دو عمره به او می دهند.(۳)

امام صادق (ع):

کسی که به زیارت مرقد امیرمؤمنان، علی(ع) برود در حالی که به حق و جایگاه ایشان معرفت داشته باشد و انگیزه اش تکبر و (خودنمایی) نباشد، پاداش صدهزار شهید برای او نوشته می شود و خدای تعالی گناهان گذشته و آینده اش را عفو می کند.(۴)

۱- تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، چ۴، ج ۶، ص ۳.
۲- تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، چ۴، ج ۶، ص ۴.
۳- تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، چ۴، ج ۶، ص ۲۱، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۸۰.
۴- وسائل الشیعه، همان، ج ۱۴، ص ۳۷۶.

ایام مرتبط با امام حسین (ع)، عاشورا، نیمه شعبان، روز عرفه، عید فطر و عید قربان

ایام مرتبط با امام حسین (ع)، عاشورا، نیمه شعبان، روز عرفه، عید فطر و عید قربان

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

کسی که حسین را زیارت کند درحالی که به حق و جایگاهش معرفت داشته باشد، خدای تعالی پاداش هزار حج و هزار عمره برایش مقرر می فرماید. آگاه باش! کسی که حسین را زیارت کند، مرا زیارت کرده و کسی که مرا زیارت کند، مانند آن است که خدا را ملاقات کرده باشد و خدای تعالی بر عهده می گیرد که او را به آتش جهنم گرفتار نسازد. آگاه باش! استجابت دعا را در زیر گنبدش و شفا را در تربتش و امامت را در فرزندانش قرار داد.(۱)

زید شحام می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم پاداش زائر قبر حسین (ع) چیست؟ فرمود: «کسی که به زیارت قبرش بیاید و در آنجا دو رکعت نماز (زیارت) بخواند، پاداش یک حج مقبول برایش نوشته می شود و اگر چهار رکعت نماز بخواند، پاداش حج و عمره به او داده می شود.» گفتم: فدایت شوم! آیا پاداش هر امامی که اطاعت و پیروی اش واجب است نیز این گونه است؟ فرمود: زیارت هر امامی که اطاعتش واجب است، همین پاداش را دارد.(۲)

امام صادق (ع): کسی که سه شب را به زیارت قبر حسین (ع) برود، خداوند گناهان گذشته و آینده اش را می بخشد. از حضرت پرسیدند کدام شب ها؟ فرمود: «شب عید فطر و شب عید قربان و شب نیمه شعبان».(۳)

امام صادق (ع) فرمود:

کسی که روز عرفه به زیارت قبر امام حسین (ع) برود در حالی که به حق و جایگاهش معرفت دارد، خداوند متعال پاداش هزار حج و هزار عمره و پاداش

۱- وسائل الشیعه، همان، ج ۱۴، ص ۴۵۲.

۲- تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۷۹؛ وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۳۰.

۳- تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۴۹.

همراهی با هزار جنگ همراه پیامبر به او می دهد و کسی که روز اول رجب به زیارتش برود، خدای متعال حتماً او را خواهد بخشید.(۱)

زیارت امام حسن (ع) و دیگر امامان

زیارت امام حسن (ع) و دیگر امامان

کسی که امام حسن(ع)، را در کنار قبرش زیارت کند، قدم هایش بر پل صراط حفظ خواهد شد؛ در روزی که قدم ها متزلزل است.(۲)

زید شحام از امام صادق(ع) پرسید: چه فضیلتی در زیارت یکی از شما (ائمه) هست؟ فرمود: «همان فضیلتی که برای زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله هست».(۳)

امام رضا (ع) فرمود: «کسی که مرقد پدرم را در بغداد زیارت کند، مثل کسی است که مرقد پیامبر و امیرمؤمنان، علی(ع) را زیارت کرده باشد، اما زیارت پیامبر و علی(ع) افضل است.»(۴) همچنین فرمود : «(فضیلت) زیارت قبر پدرم، مثل زیارت مرقد حسین (ع) است».(۵)

از امام هادی (ع) درباره زیارت قبر امام حسین، امام کاظم و امام جواد(ع)، پرسیده شد؟ امام در پاسخ نوشت: «زیارت قبر اباعبدالله الحسین را مقدّم بدار و بعد زیارت این دو امام را به آن ضمیمه کن که زیارتت جامع تر و پاداشت عظیم تر خواهد بود».

زیارت امام رضا (ع)

زیارت امام رضا (ع)

امام کاظم (ع) فرمود:

کسی که قبر فرزندم را زیارت کند، برای او نزد خداوند پاداش هفتاد حج مقبول می باشد. گفتم: پاداش هفتاد حج؟ فرمود: بله، بلکه پاداش هفتصد حج. گفتم: هفتصد حج؟ فرمود: بله و بلکه هفتاد هزار حج. گفتم: هفتاد هزار حج؟ فرمود: بله، و چه بسا حج (که حاجی انجام می دهد) قبول نشود. کسی

۱- تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۴۹.

۲- بحارالانوار، ج ۹۷، ص ۱۴۱.

۳- تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۸۱ .

۴- الكافى، ج ۴، ص ۵۸۳.

۵- وسائل الشيعه، ج ۱۴، ص ۵۴۷.

که آن حضرت را زیارت کند و شب در کنار مرقدش شب زنده داری کند، مثل کسی است که خدا را در عرش زیارت کرده است... .(۱)

امام رضا(ع) در حدیثی فرمود:

کسی که مرا زیارت کند، مثل کسی است که رسول خدا را زیارت کرده باشد و خدای متعال پاداش هزار حج قبول و هزار عمره مقبول (در پرونده عملش) می نویسد و من و پدرانم در روز قیامت شفیعان او خواهیم بود.(۲)

علی بن مهزیار می گوید: از امام جواد پرسیدم: فدایت شوم زیارت حضرت رضا(ع) افضل است یا زیارت امام حسین(ع)؟ فرمود: «زیارت پدرم افضل است؛ زیرا حضرت اباعبدالله را هر گروهی از مردم زیارت می کنند، ولی پدرم را تنها گروه شیعیان خاص (دوازده امامی) زیارت می کنند».(۳)

ب) پخش زیارت علما هنگام حضور در مکان های زیارتی

ب) پخش زیارت علما هنگام حضور در مکان های زیارتی

علما و شخصیت های مذهبی زیارت را با رعایت آداب به جا می آورند و ایشان الگوهای دینی مردم هستند و مردم به رفتار و سلوک آنها توجه می کنند و آن را ملاکی برای رفتارهای دینی و عبادی خود می د انند. پخش تصاویری از شیوه ورود به حرم و اظهار ادب در کنار ضریح و خواندن زیارت نامه و پرهیز از رفتارهایی که از آسیب ها و ناهنجاری هاست، در ترویج فرهنگ زیارت و حضور در مکان های زیارتی و زیارت صحیح بسیار اثرگذار است.

ج) تهیه ویژه برنامه هایی از سیره علما درباره زیارت

ج) تهیه ویژه برنامه هایی از سیره علما درباره زیارت

برنامه هایی درباره سیره علما یا شخصیت های مذهبی که از دنیا رفته اند، تهیه و پخش شود و نیز گفتار و دیدگاه ایشان درباره زیارت وجایگاه زیارت

۱- اصول کافی، ج ۴، ص ۵۸۵؛ تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۸۴؛ کامل الزیارات، صص ۵۲۷ _ ۵۲۹.
۲- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۸۵.
۳- کامل الزیارات، ص ۵۲۵.

با معرفت تهیه و پخش شود، که در ترویج فرهنگ درست زیارت اثر فراوانی دارد.

د) پخش میزگرد های تخصصی

د) پخش میزگرد های تخصصی

زیارت جنبه ها و محورهای مختلفی دارد و برای تبیین مهم ترین آثار زیارت و آسیب شناسی آن، باید از افراد متخصص در حوزه های مذهبی، جامعه شناسی، روان شناسی و علوم تربیتی دعوت کرد و هر یک از این افراد در تخصص های خود محورهای مهم آثار فردی، اجتماعی، تربیتی، روانی و اخلاقی زیارت را به طور دقیق تبیین کنند.

ه_) پخش جلوه های زیارت

ه_) پخش جلوه های زیارت

در برخی موارد زیارت های عمومی و مردمی جلوه های زیبای هنری و تصویری دارد. به تصویر کشیدن جلوه هایی مانند: خضوع و طمأنینه زائران در مکان های زیارتی، نمازهای عاشقانه آنها، نگاه و توجه بعضی از زائران که فارغ از اطراف خود هستند، حضور انبوه زائران در نماز جماعت مکان های زیارتی، حرکت زائران به سوی محل برگزاری نماز جماعت، حرکت و حالت ظاهری زائرانی که به صورت گروهی به حرم می آیند همچون کودکان، نوجوانان، دانش آموزان یا دانشجویان و تصویر برداری از حالت های درونی ویژه ایشان، اثر ویژه ای در گسترش فرهنگ زیارت دارد.

پخش تصویر مادری که فرزند خردسال خود را بغل گرفته و مشغول خواندن زیارت نامه است، پخش تصویر محبت آمیز رفتار خادمان مکان های زیارتی با زائران و توجه به کودکان و دادن هدیه هایی مانند شکلات به کودکان به ویژه در ایام ولادت امامان و عیدهای مذهبی، پخش حضور انبوه زائرانی که با فرهنگ و رسوم مختلف در مکان های زیارتی، از جمله جلوه های زیبای تصویری است.

تـذکر: می توان برای تهیه چنین تصویرهایی از واحد صوت و تصویر مکان های دارای سیسـتم های مداربسـته تصویری کمک گرفت که در تمـام ساعـات تصویربرداری از فضاهـای مختلف امـاکن زیـارتی را انجام می دهنـد، کمک گرفت و تصویرهای ویژه را تهیه کرد.

و) گفت وگو با علما

و) گفت وگو با علما

سخنـان این بزرگـان بـا توجه به آشـنایی و معرفتی که نسبت به جایگـاه اهل بیت (ع) دارنـد، اعتقاد و اهمیتی که برای زیارت قائلند، جود و عنایت هایی که در خلال زیارت ها به ایشان شده است و زیارت علمای گذشته را مشاهده و خاطراتی از زیارت بزرگان بیان کرده اند، اثر مطلوبی روی بینندگان و شنوندگان خواهد گذاشت.

ز) گزارش ویژه

ز) گزارش ویژه

یکی از آسـیب های زیارت، بی توجهی بعضـی از زائران به ویژه بانوان به شـئونات اسـلامی است. برای تأثیرگذاری بر کسانی که به شـئونات به ویژه پوشـش اسـلامی کم توجه هستند، گزارش ویژه ای تهیه شود که در آن با خانم های باحجاب و زائرانی که در مکان های زیارتی شـئونات و دسـتورهای اسلامی را رعایت می کنند، گفت وگو شود. یافتن سوژه هایی مثل کودکانی که با پوشـش اسـلامی به همراه مادرانشان به مکان های زیارتی آمده اند و پرسـیدن از اینکه به چه دلیل با این گونه پوشش به اینجا آمده اید؟ یا رعایت شئونات پوشش اسلامی چه پی آمدها و اهمیتی دارد؟

کدام دسته از مردم در این مکان ها حجاب را به طور کامل رعایت می کنند و انگیزه شان چیست؟

۳. پرسش های مردمی

۳. پرسش های مردمی

۱. چرا به زیارت ائمه می روید؟

۲. چه نگاهی به جایگاه زیارت شونده دارید؟

۳. چه زیارتی را زیارت ناب می دانید؟

۴. هنگام ورود به حرم چه احساسی دارید؟

۵. چه اندازه به آداب زیارت آشنایی دارید؟

۶. هنگام زیارت چه آدابی را رعایت می کنید؟

۷. چرا تلاش می کنید خود را به ضریح برسانید؟

۸. آیا زیارت و تشرّف به اماکن زیارتی را بخشی از برنامه زندگی خود می دانید؟

۹. چگونه فرزندانتان را با فرهنگ و ضرورت زیارت آشنا می کنید؟

۱۰. هنگام حضور در حرم احساس می کنید در محضر زیارت شونده هستید؟

۱۱. در طول سال چندبار به زیارت می روید؟

۱۲. آیا تفاوتی بین حیات و مرگ امام وجود دارد؟

۱۳. تفاوت رفتار شما در داخل و بیرون حرم چگونه است؟ چرا در داخل حرم بیشتر مراقبت می کنید؟

۱۴. چه کار کنیم که این رفتار در مجموعه زندگی مان رعایت شود؟

۱۵. هنگام حضور در اماکن زیارتی چه خواسته هایی را مطرح می کنید؟

۱۶. آیا اتفاق افتاده است هنگام حضور در حرم، تمام تمرکزتان به زیارت شونده باشد و هیچ توجهی به اطراف خود نداشته باشید؟

۱۷. مدت توقف شما در حرم چقدر است؟

۱۸. آیا هنگام حضور در حرم درددل هم می کنید؟ چه احساسی به شما دست می دهد؟

۱۹. زیارت از راه دور و نزدیک چه تفاوتی با یکدیگر دارد؟

۲۰. انجام چه کارهایی را در حرم بد می دانید؟

۲۱. چه کارهایی را در حرم و اطراف آن بی حرمتی به مکان های زیارتی می دانید؟ (تکدی گری، سیگار کشیدن، بلند صحبت کردن...)

۲۲. آیا بلند صلوات فرستادن در اطراف ضریح که سبب سلب توجه زائران می شود، کار شایسته ای است چرا؟

۲۳. با کسانی که به پاکی مکان های زیارتی کم توجه اند مثل افراد بدحجاب، چه رفتاری دارید؟ آیا به آنها تذکر می دهید؟

۲۴. آیا زیارت تأثیری در زندگی انسان دارد؟

۲۵. آیا آثار زیارت را در زندگی خودتان احساس کرده اید؟

۲۶. خواسته هایتان از مسئولان مکان های زیارتی چیست؟

۲۷. آیا از برخورد خادمان مکان های زیارتی رضایت دارید؟

۲۸. هنگام وداع با حرم چه احساسی دارید؟

۲۹. هنگام دور بودن از اماکن زیارتی، چه احساسی نسبت به آن مکان ها دارید؟

۳۰. هنگام دوری از مکان های زیارتی ارتباط خودتان را با امام چگونه حفظ می کنید؟

۳۱. یک جمله درباره زیارت بگویید.

۴. پرسش های کارشناسی

۴. پرسش های کارشناسی

۱. فلسفه زیارت چیست؟

۲. چرا اهل بیت (ع) درباره زیارت به ویژه زیارت امام حسین (ع) تأکید فراوانی داشته اند؟

۳. زیارت چه تأثیری بر زندگی فردی و اجتماعی انسان و در فرهنگ عمومی دارد؟

۴. فلسفه پاداش های بسیار برای برخی زیارت ها چیست؟ (برای مثال زیارت امام حسین هر قدمش، معادل یک حج و عمره مقبول است)

۵. آیا مرگ اهل بیت (ع) با مرگ بقیه مردم یکسان است و پس از مرگ هیچ ارتباطی با این عالم ندارند؟

۶. چه ارتباطی بین زیارت مرقد ائمه اطهار (ع) و امام زادگان و ذکر خدا هست؟

۷. منشأ زیارت و ارتباط آن با دعا و نیایش چیست؟

۸. اهمیت و آثار سازنده زیارت چیست؟

۹. چه راهکارهایی برای کسب معرفت در زیارت وجود دارد؟

۱۰. زیارت مأثور و غیرمأثور چیست و چه تفاوتی با هم دارد؟

۱۱. زیارتی که از نزدیک و با حضور در محضر امام انجام می شود، چه برتری ها و ویژگی هایی دارد؟

۱۲. تأثیرگذاری آداب زیارت در آمادگی های قلبی چگونه است؟

۱۳. آیا با زیارت می توان افسردگی ها و ناراحتی های روحی را برطرف کرد؟

۱۴. کدام زائر بیشتر مشمول توجه امام و زیارت شونده است؟

۱۵. آداب و شرایط عمومی زیارت چیست؟

۱۶. آیا در دیگر ادیان و مذاهب نیز به زیارت توجه شده است؟

۱۷. علّت تأکید بیشتر و آثار ویژه در زیارت امام حسین (ع) و اما م رضا (ع) چیست؟

۱۸. رابطه زیارت و سلامت روانی انسان چیست؟

۱۹. چه رابطه ای میان زیارت و شفاعت وجود دارد و آیا همه زائران مشمول شفاعت می شوند؟

۲۰. آیا می توان زیارت را میان نوعی قدردانی از زحمات ائمه معصومین(ع)دانست؟

۲۱. چرا زیارت باید با رعایت آداب انجام شود؟

۲۲. مراتب زیارت چیست؟

۲۳. برای اینکه در زیارت حضور قلب داشته باشیم، چه باید بکنیم؟

۲۴. جایگاه زیارت در منابع حدیثی و تاریخی شیعه و سنّی چگونه است؟

۲۵. زیارت از دیدگاه عالمان اهل سنّت چگونه است؟

۲۶. آثار تربیتی زیارت چیست؟

۲۷. آثار اجتماعی زیارت چیست؟

۲۸. آثار فردی زیارت چیست؟

۲۹. چه آسیب هایی نقش و تأثیرگذاری زیارت را تهدید می کند؟

۳۰. چه راهکارهایی برای رفع آسیب ها وجود دارد؟

۳۱. مهم ترین شبهه هایی که فرقه وهابیت درباره زیارت مطرح می کنند، کدام است؟

۳۲. منشأ این شبهه ها چیست؟

کتاب نامه

کتاب ها

* قرآن

* نهج البلاغه

۱.ابن قولویه، کامل الزیارات، ترجمه: محمدجواد ذهنی تهرانی، تهران، طلوع آزادی، چاپ دوم، ۱۳۷۷.

۲.احمد بن مکی، الصواعق المحرقه، قاهره، مطبعه المیمنیه، ۱۳۱۲ ه_.ق.

۳.احمد بن فارس، مقاییس اللغه، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ه_..ق.

۴.احمدبن علی الخطیب البغدادی، تاریخ بغداد، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۷ ه_.ق.

۵.اکبری، محمود، ره توشه زیارت، قم، شهاب الدین، چاپ دوم، ۱۳۸۴.

۶.امینی، عبدالحسین، سیرتنا و سنّتنا، تهران، مؤسسه الصادق(ع)، بی تا.

۷.بندر ریگی، احمد، المنجد، تهران، انتشارات ایران، چاپ اول، ۱۳۷۰.

۸.تمیمی، عبد الرحمن بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۶.

۹.جعفری، یعقوب، بزرگداشت اولیا خدا، تهران، مشعر، چاپ اول، ۱۳۷۲.

۱۰.جوادی آملی، عبدالله، ادب فنای مقربان، قم، نشر اسراء، چاپ اول، ۱۳۸۳.

۱۱.جوادی، مرتضی، فلسفه زیارت و آیین آن، قم، نشر اسراء، چاپ اول، ۱۳۸۲.

۱۲.حسینی خلخالی، محمد باقر (فخر الواعظین)، جنات ثمانیه، قم، دلیل ما، چاپ اول، ۱۳۸۱.

۱۳.حسینی، سید محمد، زیارت، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۴.

۱۴.خلیلی، مهدی، روان شناسی زیارت، تهران، ۱۳۸۴.

۱۵.رفیعی، علی، بر ستیغ نور، قم، کتاب خانه آیت الله مرعشی نجفی، چاپ اول، ۱۳۷۳.

۱۶.سمهودی، علی بن احمد، وفاء الوفاء، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۴ هـ .ق.

۱۷.شافعی، شیخ عبدالله، الاتحاف بحب الاشراف، قم، منشورات الرضی، چاپ دوم، ۱۳۶۳ هـ .ق.

۱۸.صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره)، چاپ اول، ۱۳۷۸.

۱۹.صدوق، ابی جعفر محمد بن محمد، عیون اخبار الرضا(ع)، ترجمه: محمدتقی اصفهانی، تهران، علمیه اسلامیه، بی تا.

۲۰.________________، مصادقه الاخوه، ترجمه: سید علی خراباتی، کاظمین، مکتبه امام صاحب الزمان، بی تا.

۲۱.________________، من لا یحضره الفقیه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۰ هـ .ق.

۲۲.صفار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ هـ .ق.

۲۳.طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه: محمد باقرموسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی(جامعه مدرسین).

۲۴.طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم، شریف رضی، ۱۴۱۲ هـ .ق.

۲۵.طوسی، ابی جعفر محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۳۶۵.

۲۶.طیب، مهدی، ره توشه دیدار در آداب و اسرار زیارت، تهران، سقیفه، چاپ اول، ۱۳۸۱.

۲۷.طهرانی، آقابزرگ، الذریعه الی تصانیف الشیعه، بیروت، دارالاضواء، چاپ دوم.

۲۸.عاملی، شیخ حسن بن حر، وسائل الشیعه، مجموعه ۳۰ جلدی، قم، آل البیت، ۱۴۰۹ هـ .ق.

۲۹.عسقلانی، ابی حجر، الاصابه فی تمییز الصحابه، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۵ هـ .ق.

۳۰.فیومی، محمد بن علی، مصباح المنیر، قم، دارالهجره، چاپ اول، ۱۴۰۵هـ .ق.

۳۱.قاضی عسکر، سید علی، آداب سفر حج، تهران، نشر مشعر، چاپ اول، ۱۳۸۲.

۳۲.قمی، شیخ عباس، سفینه البحار، قم، اسوه، چاپ دوم، ۱۴۱۶ هـ .ق.

۳۳.______________، مفاتیح الجنان، قم، شرکت تعاونی ناشران قم.

۳۴.قنبری، حیدر، زیارت عاشورا و تربت سید الشهدا، قم، شمیم کوثر، چاپ اول، ۱۳۸۵.

۳۵.کاشف الغطاء، شیخ جعفر، کشف الغطاء، اصفهان، مهدوی، بی تا.

۳۶.کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵.

۳۷.کمونه حسینی، سیدعبدالرزاق، آرامگاه های خاندان پاک پیامبر(ص) و بزرگان صحابه و تابعین، مشهد، بنیاد پژوهش های آستان قدس، چاپ اول، ۱۳۷۱.

۳۸.لطفی، مهدی، جرعه نوش غدیر، قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی انصاری، چاپ دوم، ۱۳۷۹.

۳۹.______________، علامه امینی، جرعه نوش غدیر، قم، مؤسسه فرهنگی انتشارات (انصاری)، چاپ دوم، ۱۳۷۹.

۴۰.مؤسسه الامام الهادی، موسوعه زیارات المعصومین، قم، اعتماد، چاپ اول، ۱۴۲۵ هـ .ق.

۴۱.مؤسسه تحقیقاتی اهل بیت، فریادگر توحید، قم، انصاری، چاپ دوم، ۱۳۷۸.

۴۲.مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ هـ..ق.

۴۳.محدثی، جواد، زیارت، تهران، مرکز پژوهش های الغدیر، چاپ اول، ۱۳۷۶.

۴۴.______________، زیارت، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۱.

۴۵.محمد بن مکی، (شهید اول)، الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه، قم، انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۷ ه_ .ق.

۴۶.محمدی ری شهری، محمد، کیمیای محبت، قم، دارالحدیث، چاپ اول، ۱۳۷۸.

۴۷.________________، میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، چاپ چهارم، ۱۳۸۳.

۴۸.مدرسی، سید محمد تقی، تفسیر هدایت، ترجمه: احمد آرام، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۷.

۴۹.معروف الحسینی، هاشم، زندگی دوازده امام، تهران، امیر کبیر، چاپ دوم، ۱۳۷۳.

۵۰.معصومی، سید مسعود، احکام روابط زن و مرد، قم، بوستان کتاب، چاپ بیست و چهارم، ۱۳۸۰.

۵۱.مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست و دوم، ۱۳۸۰.

۵۲.نجفی خمینی، محمد جواد، تفسیر آسان، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۸ه_ .ق.

۵۳.نجفی، محمدحسن، جواهرالکلام، بیروت، داراحیاء التراث العربی، چاپ هفتم، بی تا.

۵۴.نوری، میرزا حسین، لؤلؤ و مرجان، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۵۵.________________، مستدرک الوسائل، مجموعه ۱۸ جلدی، قم، آل البیت، ۱۴۱۸ ه_ .ق.

۵۶.نیشابوری، عبدالحسین، ادب زیارت و معرفت زائر، قم، دلیل ما، چاپ اول، ۱۳۸۰.

نشریه ها

۱. پاسدار اسلام، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.

۲. درس هایی از مکتب اسلام، آیت الله جعفر سبحانی.

۳. مجله زائر، مشهد، استان قدس رضوی.

۴. مسجد، صاحب امتیاز، محی الدین انواری.

۵. مشکوه، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی.

۶. میقات الحج، حوزه نمایندگی ولی فقیه در حج و زیارت.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹